

Aplikovaná psychologie

Applied Psychology

- Je starnutie skutočne nepriateľom ľudstva?
- Problematika migrantů a uprchlíků z pohledu katolické církve
- Míra užívání tabákových a nikotinových výrobků mezi studenty Pedagogické fakulty UK v Praze
- Znalosti základních pojmů z hygieny a epidemiologie u posluchačů studujících v programech celoživotního vzdělávání na pedagogické fakultě UK
- Fragmentsy o Solutions Journalism v súčasnom teoretickom a mediálnom diskurze
- Is Senescence Really the Enemy of Humanity?
- The Issue of Migrants and Refugees from the Point of View of the Catholic Church
- Rate of Use of Tobacco and Nicotine Product among Students at the Faculty of Education, Charles University, Prague
- Knowledge of Basic Concepts from Hygiene and Epidemiology in Students Studying in Lifelong Learning Programmes at the Faculty of Education Charles University
- Fragments on the Solutions Journalism in the Current Theoretical and Media Discourse

VII.
12/2022

**VYSOKÁ ŠKOLA
APLIKOVANÉ PSYCHOLOGIE**

ISSN 2336-8276

Šéfredaktor:

Prof. PhDr. Karel Paulík, CSc. (OU Ostrava, Česká republika)

Zástupce šéfredaktora:

PhDr. Diana Jiříštová, Ph.D. (VŠAPs Terezín, Česká republika)

Výkonný redaktor:

PhDr. Jan Lepeška, Ph.D. (VŠAPs Terezín, Česká republika)

Obálka:

Dana Martinková

Redakční rada:

Prof. Dr. María Binetti (UBA Buenos Aires, Argentina)

Prof. PhDr. Panajotis Cakirpaloglu, DrSc. (UP Olomouc, Česká republika)

PhDr. Ivana Tomanová Čerget'ová, Ph.D., MBA (VŠAPs Terezín, Česká republika)

Prof. PhDr. Marek Franěk, CSc., Ph.D. (UHK Hradec Králové, Česká republika)

Prof. Dr. José García Martín (UG Granada, Španělsko)

Doc. PaedDr. PhDr. Peter Kondrla, Ph.D. (UKF Nitra, Slovenská republika)

Prof. ThDr. PaedDr. Roman Králik, Ph.D. (RUDN Moskva, Ruska federace)

Doc. ThDr. Patrik Maturkanič, Ph.D. (VŠAPs Terezín, Česká republika)

PhDr. et Mgr. Štefan Medzihorský (VŠAPs Terezín, Česká republika)

PhDr. Zuzana Mičková, Ph.D. (UCM, Trnava, Slovenská republika)

Doc. PhDr. Martina Pavlíková, Ph.D. (UKF Nitra, Slovenská republika)

Doc. PhDr. Marek Preiss, Ph.D. (UK Praha, Česká republika)

Prof. PhDr. Evžen Řehulka, CSc. (MU Brno, Česká republika)

Doc. JUDr. Mgr. Joža Spurný, Ph.D. (PA Praha, Česká republika)

Doc. PaedDr. Miroslav Tvrdoň, Ph.D. (UKF Nitra, Slovenská republika)

Doc. PhDr. Marta Valihorová, CSc. (UMB Banská Bystrica, Slovenská republika)

Doc. PaedDr. Mojmír Vážanský, CSc. (MU Brno, Česká republika)

Prof. dr hab Jan Zimny, Ph.D. (AWL Wroclaw, Polská republika)

Príspevky zasíľajte na adresu: maturkanic@vsaps.cz

© Vysoká škola aplikovanej psychologie

Obsah čísla

Editorial

str. 1010

IS SENESCENCE REALLY THE ENEMY OF HUMANITY?

Vladimír Thurzo

str. 1011-1020

**PROBLEMATIKA MIGRANTŮ A UPRCHLÍKŮ Z POHLEDU
KATOLICKÉ CÍRKVE**

Josef Dolista

str. 1021-1027

**MÍRA UŽÍVÁNÍ TABÁKOVÝCH A NIKOTINOVÝCH VÝROBKŮ
MEZI STUDENTY PEDAGOGICKÉ FAKULTY UK V PRAZE**

Alena Váchová, Jaroslava Hanušová

str. 1028-1037

**ZNALOSTI ZÁKLADNÍCH POJMŮ Z HYGIENY A EPIDEMIOLOGIE
U POSLUCHAČŮ STUDUJÍCÍCH V PROGRAMECH CELOŽIVOTNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ NA PEDAGOGICKÉ FAKULTĚ UK**

Jaroslava Hanušová, Alena Váchová

str. 1038-1048

**FRAGMENTS ON THE SOLUTIONS JOURNALISM IN THE CURRENT
THEORETICAL AND MEDIA DISCOURSE**

Daša Nováčiková

str. 1049-1059

Recenze

Patrik Maturkanič:

Michal Podzimek

BŮH VE ŠKOLE

str. 1060-1061

Tereza Lepešková:

Jan Lepeška

INTERKULTURALITA V ČESKÝCH DĚJINÁCH

str. 1062-1063

Content

Editorial

page 1010

JE STARNUTIE SKUTOČNE NEPRIATEĽOM ĽUDSTVA?

Vladimír Thurzo

page 1011-1020

THE ISSUE OF MIGRANTS AND REFUGEES FROM THE POINT OF VIEW OF THE CATHOLIC CHURCH

Josef Dolista

page 1021-1027

RATE OF USE OF TOBACCO AND NICOTINE PRODUCTS AMONG STUDENTS AT THE FACULTY OF EDUCATION, CHARLES UNIVERSITY, PRAGUE

Alena Váchová, Jaroslava Hanušová

page 1028-1037

KNOWLEDGE OF BASIC CONCEPTS FROM HYGIENE AND EPIDEMIOLOGY IN STUDENTS STUDYING IN LIFELONG LEARNING PROGRAMMES AT THE FACULTY OF EDUCATION CHARLES UNIVERSITY

Jaroslava Hanušová, Alena Váchová

page 1038-1048

FRAGMENTY O SOLUTIONS JOURNALISM V SÚČASNOM TEORETICKOM A MEDIÁLNO M DISKURZE

Daša Nováčiková

page 1049-1059

Review

Patrik Maturkanič:

Michal Podzimek

BŮH VE ŠKOLE

page 1060-1061

Tereza Lepešková:

Jan Lpeška

INTERKULTURALITA V ČESKÝCH DĚJINÁCH

page 1062-1063

Editorial

Vážení čitatelia Aplikovanej psychológie,

dovoľte, aby som vás prostredníctvom týchto riadkov pozdravila z Nitry. Týmto by som rada vyjadrila veľké potešenie nad tým, že opäť vychádza nové číslo pravidelného periodika, ktoré je dobre známe aj v slovenskom akademickom prostredí. Niekoľko významných nitrianskych pedagógov malo možnosť publikovať v tomto vedeckom periodiku, ktoré sa tematicky venuje relevantným psychologickým témam. Obsahový presah aktuálneho čísla *Aplikovaná psychologie/Applied Psychology* zahŕňa aj iné humanitné odbory. Niet pochyb, že psychologický rozmer nachádza uplatnenie nielen v rovine teoretického uvažovania, ale predovšetkým v každodennej praxi, čo reflektujú jednotlivé štúdie. Práve v tom vnímam významnú hodnotu predloženého čísla časopisu. Dávam do pozornosti empirické výskumy, ktoré sú vzácnym prínosom vedeckého bádania. V tejto súvislosti sa chcem poďakovať všetkým autorom jednotlivých štúdií, ale najmä Vysokej škole aplikovanej psychológie v Terezíne, ktorá ponúka publikačný priestor prispievajúci k rozvoju nielen samotných akademikov, ale aj ostatných, vnímavých čitateľov.

doc. PhDr. Martina Pavlíková, PhD.

prorektorka pre medzinárodne vzťahy UKF v Nitre,

členka Redakčnej rady časopisu Aplikovaná psychologie/ Applied Psychology

Is Senescence Really the Enemy of Humanity?

Je starnutie skutočne nepriateľom ľudstva?

Vladimír Thurzo

Abstract

Senescence is the nightmare of transhumanists, who consider it, along with death, man's greatest enemy. They see real hope, which may soon be fulfilled, for victory over aging and for finally breaking the sting of death in the use of so-called emergent technologies. Although death and suffering are ontological evils, they inevitably belong to human life. The finitude of which they are a manifestation is not a stigma on human life, but an opportunity to find its meaning.

Keywords: Senescence, Transhumanism, Suffering, Death, Searching of Meaning.

Abstrakt

Starnutie je nočnou morou transhumanistov, ktorí ho spolu so smrťou považujú za najväčšieho nepriateľa človeka. Skutočnú nádej, ktorá sa možno čoskoro naplní, na víťazstvo nad starnutím a na definitívne prelomenie bodnutia smrti vidia v používaní takzvaných emergentných technológií. Hoci smrť a utrpenie sú ontologické zlo, neodmysliteľne patria k ľudskému životu. Nekonečnosť, ktorej sú prejavom, nie je stigmou ľudského života, ale príležitosťou nájsť jeho zmysel.

Kľúčové slova: Senescencia, transhumanizmus, utrpenie, smrť, hľadanie zmyslu.

Introduction

Senescence or biological aging is the gradual deterioration of functional characteristics in living organisms. The word senescence can refer either to cellular senescence or to senescence of the whole organism. Organismal senescence, of course, involves an increase in death rates and a decrease in fecundity with increasing age, at least in the latter part of an organism's life cycle. According to Aubrey de Grey, one of the main protagonists in the fight against human aging, 'senescence' refers to the trend that individuals within a population suffer from an increasing

morbidity and mortality rate in (typically exponential) relation to their chronological age. The goal of SENS foundation,¹ founded by de Grey, is to seek methods to convert a population experiencing a non-negligible level of senescence into one experiencing a negligible level.²

According to Aubrey de Grey, a veteran of transhumanist summits, humanity has always, at least throughout recorded history, aspired to eradicate age-related degeneration, but with little result. Now, however, there are good reasons to believe that this might be more easily achievable than "just" slowing the aging process so as to reduce the increase in age-related mortality and modestly increase lifespan. To achieve really negligible aging, it is useful to consider a situation in which human ingenuity and perseverance have already achieved an analogous result. Motor vehicles experience deterioration that is analogous to the aging of the body; paint peels off, window panes chip, rust seeps into the pipes, etc. Yet, as owners of vintage vehicles will attest, it is possible to maintain their functionality and even faultless condition almost indefinitely. This can be achieved not by avoiding wear and tear, but by repairing the resulting damage to such an extent that the functionality of the machine is never irreversibly compromised. De Grey admits that this analogy is not accurate because human bodies are much more complex than cars and we are a long way from understanding their design and the processes that contribute to wear and tear.³

The main ideas of the fight against aging can be summarised in the following few points:

- The most realistic way to combat aging is to rejuvenate the body at the molecular and cellular level, removing accumulated damage and returning it to a biologically younger state.
- Comprehensive rejuvenation therapies can realistically postpone age-related frailty and disease indefinitely, thereby greatly extending our lives while eliminating late-life periods of frailty and debilitation.
- Eliminating the causes of aging-related deaths will also eliminate all the suffering that aging causes most people in the last years of their lives.⁴

---

¹ SENS stands for Strategies for Engineered Negligible Senescence.

² Cf. Zealley, B. & de Grey, A. D. N. J. (2013), p. 1.

³ Cf. Zealley, B. & de Grey, A. D. N. J. (2013), p. 2.

⁴ Cf. Grey, de A., & Rae, M. (2013). According to Aubrey de Grey, the essence of aging can be expressed by the model: 'metabolism causes damage, which causes pathology'. By understanding this model, it is said that we can refine the requirements for successful intervention in aging. The SENS (Strategies for Engineered Negligible Senescence) approach is based on this understanding - by identifying and repairing all the damage accumulated during aging to restore the body to a youthful state. According to him, if the inventory of types of damage is sufficiently extensive, this process can be repeated periodically and thus remain indefinitely below the threshold of pathology. Crucially, this can be done without a comprehensive understanding of the complex metabolic processes that lead to damage, or the

Transhumanism

Transhumanism means, literally, "beyond man," i.e., H+ (which is read "humanity plus") is a movement of thought and scientific-technological research that aims to overcome all human limitations through technology; as a thought movement it is related to the current philosophical debate that attempts to redefine the notion of human nature.

All transhumanists have in common the belief that human beings can be transformed through technoscience, until they reach a condition superior to the original human nature, located "beyond" man. The present human reality is seen as a moment of transition, within a new evolutionary phase, aimed at a post-human future. The new evolution is to be guided by a selection that is no longer "natural" but intentional, produced entirely by human ingenuity and oriented toward a future in which we will be super-intelligent, capable not only of healing every frailty, but also of enhancing the body by transforming it through nanotechnology, robotics, biotechnology, genomics, and postponing death until we achieve, possibly, immortality.⁵

The imagined future is a new age in which people will be freed from mental disease and physical decrepitude, able to consciously choose their "natures" and those of their children. Humans will not only be able to redesign themselves in order to free themselves from various limitations, but also to redesign future generations, thereby influencing the evolutionary process itself. As a result, a new post-human phase in the evolution of the human species will emerge, in which humans will live longer and be freed from the suffering and pain caused by aging and disease. In the posthuman age, humans will no longer be controlled by nature; instead, they will be the controllers of nature.⁶

---

processes leading from damage to pathology. Only an inventory of existing types of damage which can be obtained directly by comparing older and younger individuals is needed. All aging-related damage known to accumulate in the human body can be classified into seven categories: Cell Loss, Cell Death Resistance, Cell Overproliferation, Intracellular 'Junk', Extracellular 'Junk', Tissue Stiffening, Mitochondrial Defects. For each category, the SENS platform includes a mechanism to repair the damage, either using existing biotechnologies or easily predictable extensions to them. Zealley, B. & de Grey, A. D. N. J. (2013), pp. 2-4).

⁵ Cf. Boccenti, L. (2020) According to Nick Bostrom, one of the most prominent authors, Transhumanism is an outgrowth of secular humanism and the Enlightenment. It holds that current human nature is improvable through the use of applied science and other rational methods, which may make it possible to increase human health span, extend our intellectual and physical capacities, and give us increased control over our own mental states and moods; Cf. Bostrom, N. (2010), p. 55.

⁶ Cf. Hansell, G. R. & Grassie, W. (2010). p. 20.

At first glance, it all seems like a wonderful thing, life lived more abundantly, but Francis Fukuyama calls this transhumanist vision "the most dangerous idea in the world."⁷ In opposition to this transhumanist view stands the bioconservative camp (especially Leon Kass, Francis Fukuyama, George Annas, Wesley Smith, Jeremy Rifkin, and Bill McKibben) that argues against the use of technology to modify human nature. One of the central concerns of the bioconservatives is that human enhancement technologies might be "dehumanizing". The worry, which has been variously expressed, is that these technologies might undermine our human dignity or inadvertently erode something that is deeply valuable about being human, but that is difficult to put into words or to factor into a cost-benefit analysis. In some cases (e.g. Leon Kass), the unease seems to derive from religious reasons whereas for others (e.g. Francis Fukuyama), it stems from secular grounds. The best approach, these bioconservatives argue, is to implement global bans on swathes of promising human enhancement technologies to forestall a slide down a slippery slope toward an ultimately debased posthuman state.⁸

Suffering and death from the transhumanist point of view

The drama of man rises to the forefront especially against a background of suffering and death. Confronted face to face with them, it is impossible not to ask the question about the meaning of one's own existence.⁹ One may primarily look for the material prosperity, but inevitably experiences insuperable limitation in suffering and death, accompanied by doubts, restlessness, and anxiety. Death is a mystery for man, in front of which all human securities fall. Suffering and death pose the most difficult questions. In the purely human perspective, it is very difficult to offer answers able to dispel doubts and anxiety, naturally arisen by death and suffering.

Suffering, although being a part of everyday human life, at the same time, transcends it highly. Suffering is a metaphysical evil, something undesired, naturally asking to be eliminated from human society. It is an earthly reality, deeply human, but at the same time substantially transcendental, to which it is not possible to answer thoroughly of one's own accord. Suffering is something still wider than sickness. There is a distinction between physical suffering and moral suffering.¹⁰

---

⁷ Fukuyama, F. (2004).

⁸ Cf. Bostrom, N. (2010). p. 56.

⁹ Cf. Maturkanič, P. (2021), p. 192.

¹⁰ Cf. "Suffering is something wider than sickness, more complex and at the same time still more deeply rooted in humanity itself. The distinction between physical suffering and moral suffering is based upon the double dimension

Transhumanism stems from a fundamental dissatisfaction with the finiteness of man. Man generally has a right to enhancement, which is seen as the individual's right to realize what he subjectively finds pleasurable and desirable. All factors limiting the right to the pursuit of happiness are seen as evils to be eliminated. Understandably, the antithesis and enemy of the state of lasting happiness is, in particular, suffering and death.¹¹ From this perspective, suffering and death lack meaning and need to be removed from human life.

According to Bostrom, the desire to transcend death is as natural as the fact that death is part of the natural order. Before transhumanism, there was no real hope of avoiding death. "Resurrection in another world" is considered a figment of human imagination. That people justify and accept death is understandable, he says, because no one has been able to do anything about it until now. However, today, we can foresee the possibility of eventually abolishing aging and we have the option of taking active measures to stay alive in the meantime, either through life-extension techniques or cryonics. Probably most people, if given the option, would choose to prolong their lives (e.g. through injections) in order to stay healthy, vital and in the company of friends and loved ones. The decision of those who would choose death should be respected, albeit with regret. The transhumanist position on the ethics of death is crystal clear: death should be voluntary. This means that everybody should be free to extend his life and to arrange for cryonic suspension of his deanimated body. It also means that voluntary euthanasia, under conditions of informed consent, is a basic human right. Transhumanists believe, that it is too early to tell whether our days are necessarily numbered. For now, our only option is to live in that uncertainty, along with the much greater uncertainty of whether any of us will manage to avoid dying prematurely, before technology has become mature.¹²

---

of the human being and indicates the bodily and spiritual element as the immediate or direct subject of suffering. Insofar as the words "suffering" and "pain", can, up to a certain degree, be used as synonyms, physical suffering is present when "the body is hurting" in some way, whereas moral suffering is "pain of the soul". In fact, it is a question of pain of a spiritual nature, and not only of the "psychological" dimension of pain which accompanies both moral and physical suffering. The vastness and the many forms of moral suffering are certainly no less in number than the forms of physical suffering. But at the same time, moral suffering seems as it were less identified and less reachable by therapy." John Paul II. (1984), p. 5.

¹¹ Cf. "What we fear the most, our being dead, the source of anguish, terror and fear. (...) We build our house on the crack, so to speak. We live to recover from the shocking awareness that this game is over even before it started. The proximity to death suspends life, not into transcendence, but rather into the radical immanence of 'just a life', here and now, for as long as we can and as much as we can take." Braidotti, R. (2013). p. 132.

¹² Cf. Bostrom, N. (2003). pp. 36–37.

Raymond Kurzweil believes that progress is hyperaccelerating and every hour brings a century's worth of scientific discoveries. We will abandon Darwin and take responsibility for our own evolution. The human genome will become just a bunch of code to be tested, optimised and, if necessary, rewritten. Unlimited life extension becomes a reality; people only die if they choose to. Death loses its sting once and for all. Kurzweil even hopes that one day he will be able to revive his dead father. Kurzweil finds that life extension produces even more resistance in his audiences. "The idea of significant changes to human longevity - that seems to be particularly controversial. People invested a lot of personal effort into certain philosophies dealing with the issue of life and death. I mean, that's the major reason we have religion."¹³

Man's finiteness is an opportunity to find the meaning

By the fact that suffering and death belong necessarily to life and at the same time transcend it, it makes man feel the essential finiteness of his existence. This reality, however, is not something that prevents man from finding meaning. On the contrary, it is an opportunity to find it.

Finiteness of man is present in uniqueness of the person and the singularity of the situation, these two essential factors of his existence. Uniqueness and singularity are the conditions for the growth of his responsibility. Since human life is limited in time, its nature is irreversible. Irreversibility makes man responsible at any particular moment. If human life was not limited in time, we could postpone every action forever, no matter whether we did it now or at some other time, which is to say, ultimately, never. Confronted with the reality of death, whose exact arrival we do not know, we are under imperative of utilizing our lifetimes to the utmost. Life is actually made up of chained singular moments that form a whole. Therefore, finiteness must itself constitute something that gives meaning to human existence.¹⁴

The decisive moment in the search for the meaning of life is not its length, but its irreversible character. "It is not from the length of its span that we can ever draw conclusions as to a life's meaningfulness."¹⁵ Either life has a meaning and retains this meaning whether it is long or

---

¹³ Cf. Grossman, L. (2011). Kurzweil also takes life extension seriously. His father died of heart disease at the age of 58. Raymond inherited his father's genetic predisposition; he, too, contracted type 2 diabetes when he was 35. He takes up to 200 pills and nutritional supplements daily. He claims that his diabetes is essentially cured, and although he is now a "chronological" 74 years old, he estimates that his biological age is about 20 years younger.

¹⁴ Cf. Frankl, V. E. (1986). pp. 72–73). See also Tavel, P. (2004). p. 71.

¹⁵ Frankl, V. E. (1986). p. 74.

short, or life has no meaning, in which case it takes on none, no matter how long it lasts. If the something is meaningless, it does not acquire meaning by being immortalized.¹⁶

On the other hand, nothing in the past is irretrievably lost; rather, it remains permanently preserved. The past is preserved and saved from impermanence. Whatever we have done and created, whatever we have lived and experienced - we have saved it as past, and nothing and no one can remove it from the world.¹⁷

By finiteness, however, we do not mean only the temporal limitation of human earthly life. It is not only a limiting factor, but the acceptance of finiteness is ultimately an opportunity for the growth and realization of humanity. For through his finiteness, man realizes that he needs others and thus develops his personal being, a being who needs to be in relationship. Relationality is a fundamental characteristic of human being.

The difficulty in considering relationships as an essential property of the human being is determined by the difficulty in recognizing oneself as a "gift", that is, a gratuitously given, unnecessary being. The human being grows from the recognition that he has been generated (i.e. that he is someone's child) because symbolic dependence on the other is an intrinsic characteristic of our humanity. Generation and coexistence with others have to do with the temporality of the human being, capable of growth and fulfilment.¹⁸

In transhumanism there is a conflicting relationship with time. Since human life is no longer considered satisfactory, it would like to extend it indefinitely. However, it is not enough to prolong longevity in order to give meaning to living, since temporality is linked not only to death and fragility, but also to the virtues that depend on it and, above all, to the self-giving, and especially love.

The French philosopher Jean-Pierre Dupuy responds to transhumanism (among other things) with a story he uses to express the so-called Alcmena's Paradox.¹⁹ When we love someone,

---

¹⁶ Cf. Frankl, V. E. (1986), p. 82.

¹⁷ Cf. Frankl, V. E. (1997). p. 16.

¹⁸ Cf. Malo, A. (2017). p. 586.

¹⁹ Cf. "The story is set in Vienna in late 1945 and concerns Dupuy's friend, Heinz von Foerster, and his meeting with psychiatrist Viktor Frankl. Frankl miraculously survived Auschwitz-Birkenau and has just returned to Vienna. In the meantime, he learned that his wife, parents, brother and other family members had been exterminated in the concentration camp. Nevertheless, he decided to continue his practice. The von Foersters returned to Vienna after the war and were happy to be alive. They were together for about six months, and then Heinz's wife died of a disease she contracted in the concentration camp. Her husband lost his spirit completely and fell into a despair from which none

we don't love a list of qualities, even one that is exhaustive enough to distinguish that person from anyone else. Even the most perfect simulation still lacks something, and that something is the essence of love. Dupuy worries that the spontaneous, vague, ill-defined ontology of those who wish to put themselves in the role of creators or creature-makers of the world knows nothing about the beings who inhabit it, only lists of characteristics. Therefore, if their nanobiotechnological dream were to come true, what today we still call love would become incomprehensible.²⁰

Man is a being yearning for realization.²¹ The transhumanist human conception exaggerates and deforms this desire. The consequence of its immanent, naturalistic anthropology, however, is the denial of the transcendent character of the human being which implies that he considers the main goal of existence to be a kind of distorted self-realization, which is, of course, entirely egocentric.²² Proper self-love means first accepting oneself as he is, accepting one's past, one's imperfections, one's limitations, and one's finiteness. Self-love and self-realization are not the same thing. Self-realization cannot be the ultimate goal of man. If man makes it an end in itself, it contradicts man's self-transcendence, his fundamental characteristic. Self-realization is not an end, on the contrary, it is the effect of finding the meaning of life. Only the existence that realizes a

---

of his friends could shake him, not even the challenge: "Imagine if she had died earlier and you had never met again!" He was finally persuaded to seek the help of Viktor Frankl, known for helping disaster victims. They met several times, talked for many hours, and finally one day Frankl said: "Suppose God gave me the power to create a woman who would be exactly like your wife: she would remember all your conversations, she would remember your jokes, she would remember every detail: you would not be able to tell this woman from the wife you lost. Would you like me to do that?" Von Foerster was silent for a moment, then rose and said: "No, thank you, doctor!" They shook hands; Heinz left and began a new life. Jean-Pierre Dupuy draws a lesson from this. The thought experiment used by Frankl echoes one of the famous Greek myths, the myth of Alcmena. In Greek mythology, Alcmena was the daughter of the Mycenaean king Electryon and the wife of the Tyrrhenthian king Amphitryon. She was the mother of the great hero Heracles. Alcmena was renowned for her beauty, so it was not surprising that even Zeus, the highest of the gods, lusted after her. In order to seduce Amphitryon's wife Alcmena and spend a night of love with her, Zeus takes the form of Amphitryon. All night long, Alcmena makes love to a man whose qualities are identical in every way to those of her husband. Alcmena's reasons for loving Amphitryon are the same reasons she has for loving Zeus, who takes the form of Amphitryon. Zeus and Amphitryon can only be distinguished numerically: they are two not one. Yet it is Amphitryon whom Alcmena loves, and not Zeus who has taken his form. Dupuy says that if we want to explain the emotion of love by appealing to arguments to justify it, or to the qualities that lovers attribute to the objects of their love, what rational explanation can be given for the "something" that Amphitryon has that Zeus does not have, and which explains why Alcmena loves only Amphitryon and not Zeus?" Dupuy, J. P. (2010). p. 245.

²⁰ Cf. Dupuy, J. P. (2010). p. 246.

²¹ Cf. Maturkanič, P. (2021). p. 55.

²² Cf. An egocentric person does not feel the joy of giving, only of taking. He looks at the surrounding world from the point of view of what he can get from it, he has no interest in the needs of others and no respect for them. He evaluates everyone from the point of view of usefulness for his own purposes; he is basically incapable of love. Selfishness and self-love are not identical, but are in fact opposites. A selfish person does not love himself too much, but too little; he actually hates himself. Lack of proper self-love leaves a person empty and frustrated. Selfish people are unable to love others, but they are also unable to love themselves. The lack of the ability to love oneself and others manifests itself in hostility to the life one lives in the here and now. Fromm, V. E. (2014). pp. 89–91.

meaning outside itself can realize itself. If man were to aim at himself, rather than at meaning, self-realization would immediately lose its justification. Self-realization is the unintended effect of finding meaning in life.²³

Literature:

Boccenti, L. (2020). La rivoluzione transumanista. *Cristianità*, 48(406). Dostupné z: <https://alleanzacattolica.org/la-rivoluzione-transumanista/>

Bostrom, N. (2010). In Defense of Posthuman Dignity. In *H± Transhumanism and Its Critics*. Metanexus Institute.

Bostrom, N. (2003). *The Transhumanist FAQ* (2.1). World Transhumanist Association. Dostupné z: <https://www.nickbostrom.com/views/transhumanist.pdf>

Braidotti, R. (2013). *The Posthuman*. Polity.

Dupuy, J. P. (2010). Cybernetics Is Antihumanism: Advanced Technologies and the Rebellion Against the Human Condition. In *H± Transhumanism and Its Critics* (pp. 227–248). Metanexus Institute.

Frankl, V. E. (1986). *The Doctor and the Soul: From Psychotherapy to Logotherapy* (Third Edition). Vintage Books.

Frankl, V. E. (1997). *Co v mých knihách není*. Brno: Cesta.

Frankl, V. E. (1998). *Senso e valori per l'esistenza. La risposta della Logoterapia* (II.). Roma: Città Nuova Editrice.

Fromm, E. (2014). *Umenie milovať*. Bratislava: Citadella.

Fukuyama, F. (2004) *Transhumanism: The World's Most Dangerous Idea*. *Foreign Policy* 144. (pp. 42-43).

Grey, de A., & Rae, M. (2013). *Ending aging: The rejuvenation breakthroughs that could reverse human aging in our lifetime*. New York: St. Martin's Press.

---

²³ Cf. Frankl, V. E. (1998). p. 52.

Grossman, L. (2011). 2045: The Year Man Becomes Immortal. We're fast approaching the moment when humans and machines merge. Welcome to the Singularity movement. *Time*, 177(7).

Hansell, G. R. & Grassie, W. (Eds.). (2010). *H± Transhumanism and Its Critics*. Metanexus Institute.

John Paul II. (1984). *Apostolic letter Salvifici doloris*. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_letters/1984/documents/hf_jp-ii_apl_11021984_salvifici-doloris.html

Malo, A. (2017). Umano, non umano, transumano, post-umano. Riflessioni antropologiche. *Studi Cattolici*, 679.

Maturkanič, P. (2021). *Pastoral practice in the light of the 21st century*. Morrisville: Lulu Publishing Company.

Maturkanič, P., Tomanova Cergetova, I., Kondrla, P., Kurilenko, V., & Martin, J. G. (2021). Homo culturalis versus Cultura animi. *Journal of Education Culture and Society*, 12(2), 51–58. <https://doi.org/10.15503/jecs2021.2.51.58>

Tavel, P. (2004). *Zmysel života podľa V. E. Frankla*. Bratislava: IRIS.

Zealley, B., & de Grey, A. D. N. J. (2013). Strategies for Engineered Negligible Senescence. *Gerontology*, 59(2), 183–189. <https://doi.org/10.1159/000342197>

Author:

ThDr. Ing. Vladimír Thurzo, PhD.

RKCMBF UK Bratislava

E-mail: vthurzo@frcth.uniba.sk

University teacher and theologian. In the years 1983–1988, he studied at the Faculty of Electrical Engineering of the Slovak University of Technology in Bratislava, Department of computer and informatics engineering, and after the graduation, he worked as a programmer of database systems for three years. In 1992–1996, he studied philosophy and theology at the Faculty of Roman Catholic Theology of Cyril and Methodius, Comenius University in Bratislava, and at the Pontifical University of the Holy Cross in Rome. He graduated in 1996. In the years 1996–2002, he received a licentiate and subsequently a doctorate in theology from the Pontifical University of the Holy Cross in Rome. Since 2000, he has been teaching moral theology at the Faculty of Roman Catholic Theology of Cyril and Methodius, Comenius University in Bratislava. In the years 2014–2022, he held the position of dean of the faculty.

Problematika migrantů a uprchlíků z pohledu katolické církve

The Issue of Migrants and Refugees from the Point of View of the Catholic Church

---

Josef Dolista

Abstrakt

Autor článku chce podat vysvětlení k problematice uprchlíků z pohledu katolické církve. Text byl napsán na začátku války na Ukrajině. Od té doby katolická církev koná mnohem více aktivit, než tomu bylo před válkou na Ukrajině. Nicméně text má informovat čtenáře o pozitivních činnostech největší církve, o kterých mnoho lidí neví.

Klíčové slova: migranti, uprchlíci, integrace, církev, kultura.

Abstract

The author of the article wants to explain the issue of refugees from the point of view of the Catholic Church. The text was written at the beginning of the war in Ukraine. Since then, the Catholic Church has been much more active than before the war in Ukraine. However, the text is intended to inform the reader about the positive activities of the largest church, which many people do not know about.

Keywords: Migrants, Refugees, Integration, Church, Culture.

Úvod

Světový den migrantů a uprchlíků se v katolické církvi každoročně připomíná poslední neděli v měsíci září. Nejprve existoval v Itálii *Osvětový den o problematice italských migrantů*, který se poprvé slavil 21. února 1915. Papež František pak poslední zářijovou neděli v roce 2018 označil za *Světový den migrantů a uprchlíků*.²⁴

---

²⁴ Srov. Tetiva, T. (2019). Poselství papeže Františka ke Světovému dni migrantů a uprchlíků: Nejde jenom o migranty. *Církev*. [online]. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/>

Mezinárodní den pro uprchlíky připadající na 20. červen vyhlásila rovněž OSN, a to již roku 2000: „Tento den je datem, kdy řada organizací spojí síly za důležitý cíl zvýšit povědomí a zasadit se o práva uprchlíků,“²⁵ jak uvádí webový portál Sdružení pro integraci a migraci. Při této příležitosti se také toto sdružení připojilo k celoevropské kampani na podporu uprchlíků a migrantů, kterou každoročně pořádá panevropská lidskoprávní síť United Against Racism.²⁶ Migranti opouští své země kvůli sociálním, ekonomickým, politickým a environmentálním faktorům, jež snižují kvalitu jejich života.

Tisíce migrantů a uprchlíků přicházejí také na evropský kontinent, nicméně mnozí z nich za tuto cestu zaplatí životem. Jen za rok 2021 bylo evidováno více než tři tisíce doložených úmrtí v důsledku této migrační cesty.²⁷ Jiní uprchlíci a migranti se pak potýkají s další řadou problémů. Jak uvádí *Sdružení pro integraci a migraci*, nebyla Evropa oním bezpečným místem pro život, ve které doufali. „Migranti jsou vystaveni militarizaci hranic, úmrtím během vazby, tvrdým podmínkám během zadržení, deportačním opatřením a duševnímu strádání v důsledku azylového a imigračního systému.“²⁸

Byť jsou důvody odchodu ze země často politické, závažná je rovněž otázka tzv. environmentálních migrantů. Například jen v roce 2010 jich bylo více než dvacet pět milionů. „Podle odhadů organizace *Environmental Justice Foundation* se toto číslo zvýší během příštích 40 let na 150 000 000.“²⁹ Dle UNHCR se klimatické změny způsobené člověkem v blízké budoucnosti stanou hlavní hnací silou přesídlování obyvatelstva.³⁰

Jako příklad bývá v této souvislosti uváděn africký Sahel, kde bylo zaregistrováno 4 426 případů v úmrtí. „Tento region prošel v posledních padesáti letech dvěma rozsáhlými obdobími sucha, jež ovlivnila kvalitu půdy, vodní zdroje, biodiverzitu a odvětví i komunity, které na nich závisí. Podle výsledků výzkumu zveřejněného ve vědeckém časopise *Proceedings of the National Academy of Sciences* je až 50 % potencionální nárůst rizika občanské války v Africe v důsledku

---

²⁵ Sdružení pro integraci a migraci (2021). 20. červen – Mezinárodní den uprchlíků. [online]. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: https://www.migrace.com/cs/clanky//259_20-cerven-mezinarodni-den-uprchliku

²⁶ Srov. UNHCR (2021). *World Refugee Day*. [online]. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/world-refugee-day.html>

²⁷ Srov. UNHCR (2021). *Refugee Crisis in Europe: Aid, Statistics and News*. [online]. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: <https://www.unrefugees.org>

²⁸ Sdružení pro integraci a migraci (2021). 20. červen – Mezinárodní den uprchlíků. [online]. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: https://www.migrace.com/cs/clanky//259_20-cerven-mezinarodni-den-uprchliku

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Srov. Tamtéž.

klimatických změn během příštích čtyřiceti let. Nedostatek vede k boji o přírodní zdroje a vytváří příhodnou situaci pro ozbrojený konflikt.“³¹ Na podporu úsilí řešení otázky klimatických změn jsou po celém světě pořádány demonstrace. „Sto tisíc demonstrantů během Konference o klimatických změnách v Kodani v prosinci roku 2009 apelovalo na své vlády, aby prosadily spravedlivé a efektivní globální ujednání o klimatických změnách. Vyjádření vzájemné solidarity během summitu proběhlo po celém světě, včetně rozsáhlých demonstrací 20 000 a 50 000 účastníků v Londýně a Austrálii.“³²

Katolická komise pro migraci

Na celospolečenskou a celosvětovou otázku migrantů a uprchlíků reaguje rovněž katolická církev, v jejíchž řadách již několik desítek let působí tzv. Mezinárodní katolická komise pro migraci založená papežem Piem XII. K náplni její činnosti katolické periodikum *Církev* uvádí: „Katolická komise pro migraci požaduje rozšířit globální solidaritu, chránit migranty a sloužit jim nezávisle na jejich víře, rase, etnickém původu či národnosti, ať již se jedná o uprchlíky, žadatele o azyl, vnitřní běžence anebo oběti obchodu s lidmi. Tento cíl si před sedmdesáti lety předsevzala Mezinárodní katolická komise pro migraci (ICMC), nevládní organizace, sídlící v Ženevě.“³³

Mezinárodní katolická komise pro migraci reaguje na celosvětové migrační krize. Usiluje o zajištění dodávek potravin, léků i platby nájemného, zajišťuje lékařskou a psychologickou pomoc, chrání celostní rozvoj dětí, podporuje oběti sexuálního a genderově podmíněného násilí. Komise podporuje školní vzdělávání dětí a dospělých.³⁴

Katolická migrační komise se také podílí na přesídlování migrantů. Zajišťuje první kontakty s uprchlíky a přípravu požadované dokumentace, pomáhá státním úředníkům, organizuje nezbytné lékařské prohlídky a cestu uprchlíků do nových míst. Mezi další služby poskytované katolickou migrační komisí náleží vysílání odborníků na právní a sociální ochranu do potřebných

---

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

³³ TS ČBK (2021). Katolická komise pro migraci: rozšířit globální solidaritu. *Vatican News. Církev*. [online]. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/210810katolicka-komise-pro-migraci-rozsirit-globalni-solidaritu>

³⁴ Srov. Tamtéž.

míst, kde uprchlíci žádají o azyl. Katolická církev požaduje chránit, podporovat a integrovat uprchlíky, všechny osoby, které přežily obchodování s lidmi.³⁵

Mezinárodní katolická komise pro migraci spolupracuje s přibližně 3 000 nevládními organizacemi. Mezináboženská spolupráce hraje zásadní roli vzhledem k tomu, že „většina přímých humanitárních, ochranných a přesídlovacích služeb Katolické migrační komise se poskytuje v zemích, kde jsou křesťané menšinou.“³⁶ Mezinárodní katolická komise pro migraci opakuje časté výzvy papeže Františka: „Setkávejme se s Ježíšem v každém migrantovi a uprchlíkovi a ve všech lidech, kteří jsou na periferii nebo jsou takzvanou tradiční společností přehlíženi a odmítáni.“³⁷ Katolíci by do svého života z víry měli hlouběji „začlenit církevní nauku o vztahu k migrantům a uprchlíkům“ a nezapomínat, že „mnozí jejich předkové sami emigrovali kvůli pronásledování, politickým nepokojům a občanským sporům nebo za lepšími ekonomickými podmínkami.“³⁸

Sociální encyklika Fratelli tutti

Dne 3. října 2020 vydává papež František sociální encykliku *Fratelli tutti*.³⁹ V této encyklice je zřejmý cíl: Povzbudit čtenáře k sociálnímu smýšlení v mezinárodním kontextu a jedná se o výzvu k bratrskému světu. Papež František zde odmítá války jako řešení mezinárodních vztahů a požaduje politiku míru. Právě náboženství mají být prostředkem k mírovému jednání a současně nástrojem výstavby bratrského světa a mravního jednání. Náboženství mají různorodým způsobem přispívat těm, kteří si chtějí zajistit důstojný život.⁴⁰ Náboženství mají přispět podle katolické církve k vytváření kultury budoucnosti. Kultura, která nezištně přijímá druhé včetně migrantů nebo uprchlíků, má budoucnost. Kultury se nesmějí uzavírat sami do sebe.⁴¹

Z předchozího textu je zjevné, že se zde neřeší problematika trestných činů páchanými uprchlíky, neřeší se zde problematika kulturního ohrožení naší křesťanské civilizace a mnoho jiných problematik. Církevní sociální nauka směřující k tématům migrace a uprchlictví je výzvou

---

³⁵ Srov. Tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Srov. Klimentová, M. (2020). „Fratelli tutti“: Nová sociální encyklika papeže Františka. *Církev*. [online]. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/201004undefinedfratelli-tuttiundefined-nova-socialni-encyklika-papeze-frantiska>

⁴⁰ Srov. Tamtéž.

⁴¹ Srov. Tamtéž.

k úctě ke každému člověku v jakékoli situaci. Deklarace lidských práv a svobod má podobné akcenty.⁴²

Závěr

Místo závěru této studie se nabízí poselství vysokého komisaře OSN pro uprchlíky Filipa Grandiho ke Světovému dni uprchlíků dne 20. června 2021:

„Před dvěma dny jsme oznámili, že bezprecedentní počet lidí byl nuceni opustit své domovy. Válkou, násilím a pronásledováním se světy více než 82,4 milionů mužů, žen a dětí obrátily vzhůru nohama. Zatímco my ostatní jsme strávili většinu posledního roku doma, abychom zůstali v bezpečí, oni museli utéct ze svých domovů, jen aby zůstali naživu. A jak se zdá, že světoví vůdci nejsou schopni nebo ochotni uzavřít mír, stále více a více vysídlených lidí na to doplácí. Jen za poslední tři roky se do života v exilu narodil asi jeden milion dětí. Jaká bude jejich budoucnost? Jaké příležitosti budou mít k dosažení svého potenciálu? Dnešní Světový den uprchlíků by měl politikům jasně připomenout, že je třeba udělat více pro prevenci a řešení konfliktů a krizí. A o imperativu chránit lidi bez ohledu na jejich rasu, národnost, přesvědčení nebo jiné charakteristiky. O potřebě mluvit nahlas a bojovat proti nespravedlnosti, namísto podněcování rozdělení a podněcování nenávisti. Odhodlat se najít pragmatická a trvalá řešení krizí namísto obviňování druhých nebo hanění obětí. Jednoduše řečeno, lídři potřebují zrychlit a spolupracovat na řešení dnešních globálních výzev. Světový den uprchlíků je však také příležitostí k oslavě statečnosti uprchlíků. Ti, kteří byli zbaveni všeho, a přesto pokračují, často nesou viditelné i neviditelné rány války, pronásledování a úzkosti z exilu. Během posledních několika měsíců, v době, které dominovala pandemie, jsme byli svědky toho, že uprchlíci – přestože potřebují, zaslouží si a mají právo na mezinárodní ochranu, bezpečí a podporu – se také navzájem a svým hostitelským komunitám vracejí. Když dostali šanci, běželi do předních linií reakce na COVID-19 jako lékaři, zdravotní sestry, uklízečky, humanitární pracovníci, pečovatelé, obchodníci, vychovatelé a mnoho dalších rolí, které poskytují základní služby, když jsme společně bojovali s virem. Viděli jsme je a jejich hostitele, jak nezištně sdílejí skromné zdroje a pomáhají pozvednout ty, kteří to nejvíce potřebují. Příští měsíc je uvidíme v jiné aréně předvádět, čeho lze dosáhnout, pokud se začleníme do společnosti a dostaneme stejné příležitosti jako my ostatní: atleti-uprchlíci

---

⁴² Srov. Tamtéž.

se přiblíží ke startovní čáře, když budou soutěžit se světovou špičkou na olympijských hrách v Tokiu. Doufám, že na Světový den uprchlíků, kdy se zastavíme, abychom vyjádřili solidaritu s uprchlíky v našich komunitách a po celém světě, také každý z nás uzná a obdivuje snahu, odhodlání a příspěvky lidí, kteří byli nuceni uprchnout. S mými kolegy máme tu čest být každý den svědky jejich houževnatosti a úspěchů, které – zvláště dnes – by měly být zdrojem inspirace pro každého a všude.“⁴³

Literatura:

Grandi, F. (2021). UN High Commissioner for Refugees Filippo Grandi's Message on World Refugee Day - 20 June 2021. *UNHCR*. [online]. [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/news/press/2021/6/60ccb4854/un-high-commissioner-refugees-filippo-grandis-message-world-refugee-day.html>

Klimentová, M. (2020). „Fratelli tutti“: Nová sociální encyklika papeže Františka. *Církev*. [online]. [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/201004undefinedfratelli-tuttiundefined-nova-socialni-encyklika-papeze-frantiska>

Sdružení pro integraci a migraci (2021). 20. červen – Mezinárodní den uprchlíků. [online]. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: https://www.migrace.com/cs/clanky//259_20-červen-mezinarodni-den-uprchliku

Tetiva, T. (2019). Poselství papeže Františka ke Světovému dni migrantů a uprchlíků: Nejde jenom o migranty. *Církev*. [online]. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/>

TS ČBK (2021). Katolická komise pro migraci: rozšířit globální solidaritu. *Vatican News*. *Církev*. [online]. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/210810katolicka-komise-pro-migraci-rozsirit-globalni-solidaritu>

---

⁴³ Grandi, F. (2021). UN High Commissioner for Refugees Filippo Grandi's Message on World Refugee Day - 20 June 2021. *UNHCR*. [online]. [cit. 2021-12-20]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/news/press/2021/6/60ccb4854/un-high-commissioner-refugees-filippo-grandis-message-world-refugee-day.html>

UNHCR (2021). *Refugee Crisis in Europe: Aid, Statistics and News*. [online]. [cit. 2021-12-13].
Dostupné z: <https://www.unrefugees.org>

UNHCR (2021). *World Refugee Day*. [online]. [cit. 2021-12-13]. Dostupné z:
<https://www.unhcr.org/world-refugee-day.html>

Autor:

Prof. Dr. Josef Dolista, SDB, Th.D., Ph.D., LL.M., Dr. h. c.

KF, FF UPJŠ Košice

Email: josef.dolista@centrum.cz

Teolog a filozof, jenž svá postgraduální studia absolvoval v Německu a v Itálii. Jako uznávaný odborník přednášel na celé řadě nejen domácích, ale i zahraničních univerzit. V současné době působí v roli univerzitního profesora na katedře filozofie Filozofické fakulty v Košicích. Z mnoha ocenění, která vypovídají o významné evropské osobnosti je zapotřebí vyzvednout jeho jmenování do Vědecké rady UK v Praze (2016) a jeho členství v Bioetické komisi Rady vlády ČR pro vědu a výzkum (2018). Je uznávaným autorem mnoha odborných publikací, vědeckých článků v tuzemsku a zahraničí. O tom svědčí i jeho členství v mnoha redakčních radách. Je autor mnoha recenzí a na mnoha místech citován.

Míra užívání tabákových a nikotinových výrobků mezi studenty Pedagogické fakulty UK v Praze

Rate of Use of Tobacco and Nicotine Products among Students at the Faculty of Education, Charles University, Prague

---

Alena Váchová, Jaroslava Hanušová

Abstrakt

Studenti vysokých škol patří mezi cílové skupiny vykazující vyšší míru rizikového chování včetně užívání návykových látek a tabáku. Výsledky, které jsou zde prezentovány jsou dílčími výsledky výzkum, který se zabýval zkušenostmi studentů studujících na Pedagogické fakultě UK v Praze (dále jen PedF UK) s užíváním tabáku a nikotinu. Pro získání dat bylo použito kvantitativní šetření pomocí online dotazníku v platformě Survio.com. Výzkumný soubor sestával celkem z 493 respondentů, převažovaly ženy. Pouze 11,6 % respondentů uvedlo, že žádný z uvedených tabákových či nikotinových výrobků nikdy během svého života nezkusili. Dle očekávání nejvíce studentů někdy v životě kouřilo cigarety. Během posledních 30 dní žádný s uvedených výrobků obsahujících tabák či nikotin neužila většina respondentů (63,9 %). V posledních 7 dni dnech tyto výrobky neužilo dokonce 75,5 % respondentů.

Klíčová slova: nikotin, nikotinové výrobky, prevalence, studenti, tabákové výrobky.

Abstract

University students are among the target groups reporting higher levels of risky behaviour including use of addictive substances and tobacco. The results presented here are partial results of research that looked at the experiences with tobacco and nicotine use of students studying at the Faculty of Education, Charles University, Prague (in short PedF UK). A quantitative survey using an online questionnaire in the Survio.com platform was used to obtain the data. The research set consisted of a total of 493 respondents, predominantly women. Only 11.6 % of respondents said they had never tried any of the tobacco or nicotine products listed in their lifetime. As expected, the most students ever smoked cigarettes in their lives. During the past 30 days, none of the listed

tobacco or nicotine products were used by most respondents (63.9 %). In the last 7 days, even 75.5 % of respondents did not use these products.

Keywords: Nicotine, Nicotine Products, Prevalence, Students, Tobacco Products.

Úvod

Negativní zdravotní dopady způsobené užíváním spalovaného tabáku jsou dnes nepopíratelné. Ve většině vyspělých států je užívání tabáku pokládáno za jednu z nejzávažnějších příčin úmrtí na chronická neinfekční onemocnění, výhodou však je, že existuje možnost, jak jim předcházet (NZIP, n.d). Z důvodu snižování rizik výrobci tabákových výrobků začali své výrobky diverzifikovat. Nikotin nyní můžeme získat rovněž z bezdýmných tabákových výrobků např. z předplněných sáčků (snus, nikotinové sáčky), z elektronických zařízení, která pouze zahřívají tabák nebo z e-liquidů z nikotin vapingové zařízení, např. e-cigareta. Navzdory diverzifikaci zůstávají konvenční spalované cigarety zdaleka nejběžnějším zdrojem nikotinu používaným dospělými ve většině států po celém světě (Mravčík a kol., 2021). Samotný nikotin je jed. Jako smrtelná dávka pro dospělého člověka bývá uváděna dávka 50–60 mg, ale jak uvádí Králíková (2020), její koncentrace závisí na způsobu, jakým se nikotin přijímá. Nikotin má vliv jak na mozek, tak na další části těla. Působí na endokrinní systém, zvyšuje uvolňování např. katecholaminů, kortikosteroidů v mozku podporuje sekreci látek podobných morfinu (beta endorfinů), které vyvolávají v těle příjemné pocity. Podílí se také jako rizikový faktor na kardiovaskulárních onemocněních, podporuje procesy karcinogeneze a rovněž negativně ovlivňuje mozek, zejména ve fázích jeho vývoje u plodu, dětí a adolescentů, ale i u dospělých i seniorů (Hrubá & Peřina, 2015).

Nikotin má vliv na lipidový metabolismus, způsobuje zvýšení hladiny celkového i LDL cholesterolu, zvyšuje také hladinu triacylglycerolů, a naopak snižuje hladinu prospěšného HDL (Vrablík, Králíková & Češka, 2004). Úmrtí po užití nikotinu jsou velice vzácná. Častěji je možné se setkat s příznaky předávkování. Jak uvádí Hirt a kol. (2016) mezi první příznaky intoxikace patří bolest hlavy, studený pot, tachykardie, vertigo, nadměrné slinění či nevolnost nebo zvracení. Z důvodu zrychlení střevní motility a zvýšení sekrece v GIT může dojít k průjmům. Abúzus nikotinu v těhotenství působí nepříznivě na vývoj mozku u plodu (Miller & Picciotto, 2016). Kromě negativních účinků jsou nikotinu připisovány i pozitivní účinky. V nižších koncentracích má

stimulační účinek, působí především zvýšení psychomotorické výkonnosti, pozornosti a paměti. Dále způsobuje zvýšení prahu bolesti, zrychluje střevní peristaltiku, snižuje chuť k jídlu a ve vysokých dávkách má tlumivé účinky (Dreher, 2017). Uvádí se rovněž, že kuřáci mají méně často Parkinsonovu a Alzheimerovu chorobu. Králíková a Kozák (2003) vidí souvislost menšího výskytu Parkinsonovy a Alzheimerovy choroby také se skutečností, že tyto choroby se vyskytují převážně u lidí vyššího věku a toho se kuřáci často nedožijí. Nikotin se řadí mezi látky s vysokým závislostním potenciálem (Dreher, 2017).

Studenti vysokých škol patří mezi skupiny, u nichž je prokázána vyšší míra rizikového chování (Petruželka a kol., 2018) včetně užívání návykových látek a tabáku (Suhányi a kol., 2020). Studium na vysoké škole je období, které na studenty klade vysoké nároky na výkon, odolnost vůči stresu, paměťové schopnosti atd. Užívání nikotinu a dalších psychostimulačních látek proto u některých studentů může být záměrné z důvodu posílení studijního výkonu. Návykové látky (jak legální, tak nelegální) jsou studenty vyhledávány také za účelem socializace (např. v rámci studentského bydlení), noční zábavy či trávení volného času. Nikotinové produkty proto mohou skrze své stimulační účinky hrát roli také v kontextu užívání jiných návykových látek.

Metodika

Pro získání dat bylo použito kvantitativní šetření pomocí online dotazníku. Dotazník byl vytvořen v on-line platformě Survio.com. Šetření probíhalo v období třetího čtvrtletí 2021. Respondenti byli osloveni jednak přímo přes ročníkové emaily (email, který má daný ročník studia společný) a dále pomocí facebookové skupiny studentů PedF UK. Kvůli ochraně osobních údajů nemohla fakulta poskytnout žádné osobní údaje studentů, tedy ani emailové adresy, a tudíž nebylo možno studenty oslovit přímo. V úvodním dopise, který předcházel odkazu k vyplnění dotazníku byly uvedeny relevantní informace týkající se tohoto dotazníku (účel šetření, informace o zachování anonymity, předpokládaný čas potřebný pro vyplnění dotazníku a informace, pro koho je dotazník určen). Dotazníkového šetření se mohl zúčastnit kterýkoliv student PedF UK (užívající i neužívající tabákové výrobky či výrobky obsahující nikotin), který aktuálně studuje tuto fakultu. Účast respondentů ve výzkumu byla tedy naprosto dobrovolná a anonymní. V rámci dotazníku respondenti uváděli pouze pohlaví, věk, ročník a obor studia. V rámci šetření nebyly shromažďovány žádné jiné osobní údaje o respondentech např. telefony a osobní emailové adresy. Ročníkové emaily studentů byly použity jen k hromadnému odkazu na dotazník, nebyly nikomu

jinému poskytovány ani jinak dále využívány. Data byla dostupná pouze po použití unikátního hesla a byla rovněž zpracovávána na počítači, který byl opatřen heslem, které znal pouze administrátor.

Dotazník obsahoval otázky uzavřené a polouzavřené a pouze několik otázek bylo zcela otevřených. Všechny otázky v dotazníku byly povinné. Úvodní část dotazníku obsahovala otázky, které se týkaly sociodemografických údajů (pohlaví, věk, ročník studia, forma studia, obor studia). První otázkou v dotazníku byla otázka, kterou respondenti potvrdili svoji dobrovolnou účast v šetření. Všech 493 (100 %) respondentů s účastí ve studii souhlasilo. Další část dotazníku se zabývala prevalencí užívání tabáku a nikotinu u respondentů. Respondenti zde byli tázáni, které z výrobků obsahujících tabák či nikotin během života užili, které z výrobků užili za posledních 30 dní a zda kouřili cigarety či užívali tabákové nebo nikotinové výrobky v posledních 7 dnech. Dotazník obsahoval v nabídce i bezdýmné formy tabáku a nikotinu, jejich užívání je dnes stále na vzestupu.

Výsledky a diskuse

Výzkumný soubor sestával z celkem 493 respondentů, z toho 426 (86 %) žen a 67 (14 %) mužů. Studentů prezenční formy studia bylo 72,8 %, 26,8 % respondentů studovalo v kombinované formě studia. Z hlediska věkového rozložení bylo nejvíce respondentů ve věkové skupině 20-25 let (72,2 %), skupina 26-30 let tvořila 9,5 %, zbývající věkové skupiny v rozmezí od 31-53 let tvořily dohromady 18,3 % respondentů. Zastoupení studovaných oborů bylo následující: 49,1 % respondentů studovala obor přírodovědný, 31,6 % obor společenskovední a 19,3 % obor s humanitním zaměřením.

Během rozsáhlého výzkumu byla zjišťována mimo jiné prevalence užívání výrobků obsahujícími tabák a nikotin u studentů PedF UK. Výsledky celoživotní a třicetidenní prevalence užívání výrobků obsahujících tabák a nikotin mezi respondenty jsou uvedeny v Tabulce 1 a 2.

Tabulka 1: Celoživotní prevalence užívání tabákových výrobků a dalších výrobků obsahujících nikotin (N=493)

Zdroj tabáku či nikotinu	Četnost	Podíl
Cigareta	380	77,1 %
Vodní dýmka	337	68,4 %
Elektronická cigareta	213	43,2 %
Doutník	166	33,7 %
Zahřívaný tabák IQOS	143	29,0 %
Šňupací tabák	102	20,7 %
Žvýkáci tabák	83	16,8 %
Žádný z těchto výrobků jsem nikdy nezkusil/a	57	11,6 %
Dýmka	41	8,3 %
Nikotinové sáčky	37	7,5 %
Snus	21	4,3 %
Zahřívaný tabák glo	21	4,3 %
Jiná...	3	0,6 %

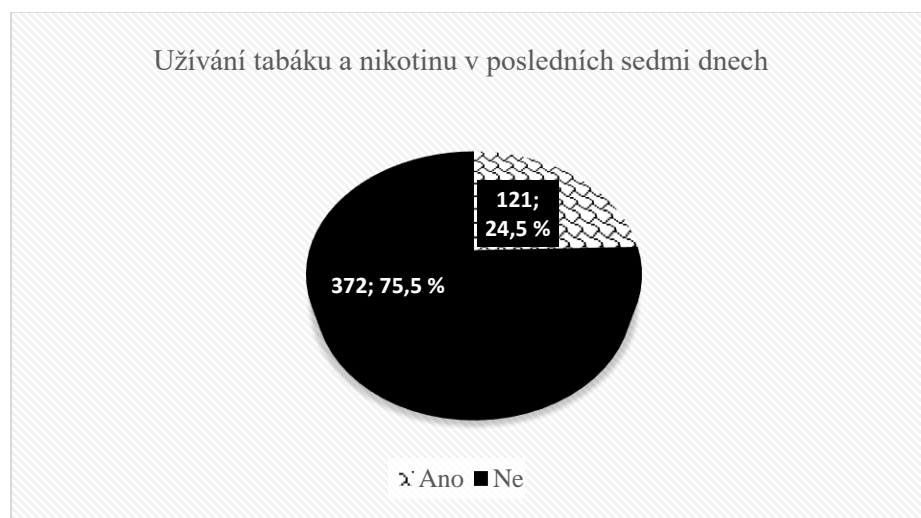
Tabulka 2: Tricetidenní prevalence užívání tabákových výrobků a dalších výrobků obsahujících nikotin (N=493)

Zdroj tabáku či nikotinu	Četnost	Podíl
Žádný z těchto výrobků jsem v posledních 30 dnech neužil/a	315	63,9 %
Cigareta	100	20,3 %
Zahřívaný tabák IQOS	60	12,2 %
Vodní dýmka	37	7,5 %
Elektronická cigareta	30	6,1 %
Nikotinové sáčky	11	2,2 %
Doutník	11	2,2 %
Zahřívaný tabák glo	3	0,6 %
Žvýkáci tabák	2	0,4 %
Snus	2	0,4 %
Šňupací tabák	1	0,2 %
Dýmka	0	0 %
Jiná...	2	0,4 %

Velká většina respondentů během svého života nějakou formu tabáku či nikotinu vyzkoušela. Pouze 11,6 % respondentů uvedlo, že žádný z uvedených výrobků nikdy nezkusili. Dle očekávání nejvíce respondentů, kteří se zapojili do studie, někdy v životě kouřilo cigarety. Tato odpověď byla uvedena 380x (77,1 %). Odpověď, že studenti někdy v životě vyzkoušeli vodní dýmku byla uvedena 337x (68,4 %), elektronickou cigaretu 213x (43,2 %). Méně často uváděli respondenti zkušenost s doutníky 166x (33,7 %), zahříváním tabákem IQOS 143x (29,0 %), šňupacím tabákem 102x (20,7 %), dýmku 41x (8,3 %) a zahříváním tabákem glo 21x (4,3 %). Orální formy tabáku (žvýkací tabák a snus) někdy v životě vyzkoušelo 21,1 % respondentů a nikotinové sáčky 7,5 % respondentů. Pouze 3x (0,6 %) byla označena odpověď „jiná“ a bylo uvedeno, že respondenti používají vaporizér bez další specifikace.

Během posledních 30 dní žádný s uvedených výrobků obsahujících tabák či nikotin neužila většina respondentů. Tato odpověď byla uvedena 315x (63,9 %). Kouření cigaret v posledních 30 dnech bylo uvedlo 100x (20,3 %), užití zahřívání tabáku IQOS 60x (12,2 %), vodní dýmky 37x (7,5 %), elektronické cigarety 30x (6,1 %), doutníku 11x (2,2 %), zahřívání tabáku glo 3x (0,6 %) a šňupacího tabáku pouze 1x (0,2 %). Odpověď „jiné“ byla uvedena 2x (0,4 %), a to že respondenti kouřili výrobky s vysokým obsahem CBD. Dýmku v posledních 30 dnech nekouřil žádný z respondentů. Nikotinové sáčky byly užity v posledních 30 dnech 11x (2,2 %), orální formy tabáku (žvýkací tabák a snus) pouze 4x (0,8 %).

V posledních sedmi dnech nekouřilo cigarety a ani jinak neužívalo nikotin 75,5 % respondentů, viz Graf 1.

Graf 1: Užívání výrobků obsahujících tabák a nikotin v posledních sedmi dnech (N=493)

Z údajů Národního výzkumu užívání tabáku a alkoholu v České republice 2021 (NAUTA) vyplynulo, že se v české populaci nad 15 let je 24,4 % kuřáků tabáku (muži 30,0 %, ženy 19,1 %, $p < 0,001$). Ve srovnání s rokem 2020, kdy bylo 23,1 %, evidujeme mírný nárůst množství kuřáků. Dá se jen spekulovat o důvodu tohoto nárůstu, nicméně je třeba určitě uvést psychickou náročnost dlouhodobě přetrvávající pandemie COVID-19. Pozitivním faktem je, že v dlouhodobém horizontu můžeme pozorovat nemalý pokles množství kuřáků v české populaci. Od r. 2012 byl nejvyšší poměr kuřáků v roce 2014, a to 31,4 %. Od té doby tedy došlo k poklesu o celých 7 %, což je stále velmi pozitivní výsledek (Csémy a kol., 2022).

Většina kuřáků kouří stále cigarety, což je také patrné v naší studii. Zahřívané tabákové výrobky kouří v současnosti 7,0 % populace, což v porovnání s rokem 2020 představuje nárůst 2,9 %. Ve věkové skupině 15-24 let je to 12,1 %. Ženy opět tyto výrobky užívají méně než muži (6,6 % ku 7,4 %) (Csémy a kol., 2022). Mezi studenty PedF UK je zahříváný tabák užíván 12,2 % respondentů, což je srovnatelný výsledek s výsledky národní studie v dané věkové skupině.

Oblibě se také dostává elektronickým cigaretám, které kouří 7,4 % populace, na věkovou skupinu 15-24 let připadá 9,6 %. Ženy užívají elektronické cigarety méně než muži (ženy 6,0 %, muži 8,8 %) (Csémy a kol., 2022). Z naší studie vyplynulo, že elektronické cigarety kouří 6,1 % respondentů. Protože soubor tvořily převážně ženy, jsou tyto hodnoty v souladu s výsledky národního výzkumu.

Celoživotní prevalence užívání nikotinových sáčků u studentů PedF UK činila 7,5 %. Od roku 2020 jsou také do zahrnuty otázky týkající se nikotinových sáčků v Národního výzkumu užívání tabáku a alkoholu. Z celkového vzorku respondentů v české populaci je současných uživatelů těchto beztabákových výrobků 1,8 %. Největší zastoupení uživatelů je ve věkové kategorii 15-24 let (6,6 %), což odpovídá i celkové marketingové strategii výrobců, kteří tímto cílí vyloženě na nižší věkové skupiny. Zastoupení uživatelů nikotinových sáčků v populaci je výrazně nižší (ženy 0,8 %, muži 3,0 %). U ženské populace došlo k mírnému poklesu z 1,2 % na 0,7 %, nicméně velký nárůst uživatelů mezi muži (z 2,2 % na 3,0 %) způsobil celkovou bilanci lehkého vzrůstu z 1,7 % v roce 2020 na 1,8 % v roce 2021 (Csémy a kol., 2022). Výsledky naší studie ukazují, že v současnosti užilo nikotinové sáčky 2,2 % studentů PedF UK. Výsledky však mohou být opět zkresleny faktem, že většinu respondentů tvořily ženy a také tím, že se jedná o vysokoškoláky, kteří užívají tyto výrobky celkově méně (0,8 %) (Csémy a kol., 2022).

Závěr

Výsledky, které jsou zde prezentovány, jsou pouze dílčími výsledky studie z roku 2021, která se zabývala užíváním a důvody užívání tabákových a nikotinových výrobků u studentů Pedagogické fakulty UK. I přesto, že výsledky nelze zobecnit, a to z důvodu převažujícího zastoupení žen ve studii, a především kvůli využití respondentů jen z jedné VŠ, poskytují výsledky zajímavý pohled na to, jak se budoucí učitelé staví k užívání tabákových a nikotinových výrobků. Skupina studentů pedagogické fakulty je zajímavá z několika hledisek. Jedná se jedná o mladé dospělé lidi, na které jsou velmi často cíleny nové produkty tabákových výrobců jako např. nikotinové sáčky a zároveň se jedná o budoucí pedagogické pracovníky, kteří by měli být vzorem a příkladem ve svém chování pro své budoucí žáky. V neposlední řadě se jedná o pedagogické odborníky, kteří by měli disponovat alespoň minimálními znalostmi o různých formách rizikového chování mezi dětmi a mladistvými, včetně znalostí o užívání návykových látek, kam také užívání tabákových a nikotinových výrobků patří.

Literatura:

- Csémy, L., Dvořáková, Z., Fialová, A., Kodl, M., Malý, M. & Skývová, M.** (2022). *Národní výzkum užívání tabáku a alkoholu v České republice 2021* (NAUTA). Praha: Státní zdravotní ústav. Dostupné z http://www.szu.cz/uploads/documents/szu/aktual/NAUTA_2021.pdf.
- Dreher, J.** (2017). *Psychofarmakoterapie: stručně, jasně, přehledně*. Praha: Grada Publishing.
- Hirt, M. & Vorel, F.** (2016). *Soudní lékařství*. Praha: Grada Publishing.
- Hrubá, D. & Peřina, A.** (2015). Nikotin ovlivňuje vývoj mozku. *Česko-slovenská pediatrie*, 70(6), 325–360.
- Králíková, E.** (2020). Nikotin, kouření a kardiovaskulární rizika–základní pojmy. *Kardiologická revue – Interní medicína*, 22(1), 26–28. Dostupné z <https://www.kardiologickarevue.cz/casopisy/kardiologicka-revue/2020-1-12/nikotin-koureni-a-kardiovaskularni-rizika-zakladni-pojmy-121895>.
- Králíková, E. & Kozák, J. T.** (2003). *Jak přestat kouřit*. Praha: Maxdorf.

Miller, M. B. & Picciotto, M. R. (2016). Nicotine Pharmacology, Abuse, and Addiction. *Neuroscience in the 21st Century*, 3659–3677. DOI: 10.1007/978-1-4939-3474-4_157.

Mravčík, V., Chomynová, P., Grohmannová, K., Janíková, B., Černíková, T., Rous, Z., Cibulka, J., Franková, E., Nechanská, B. & Fidesová, H. (2021). *Zpráva o tabákových, nikotinových a souvisejících výrobcích v České republice 2021*. Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti. Praha: Úřad vlády České republiky.

NZIP (n.d.). *Užívání tabáku – základní pojmy*. Dostupné z <https://www.nzip.cz/clanek/431-uzivani-tabaku-zakladni-pojmy>.

Petruželka, B., Barták, M., Rogalewicz, Z., V., Rosina, J., Popov, P., Gavurová, B., Čierna, M., Vaska, L., Šavrnichová, M. & Dlouhý, M. (2018). Problematic and risky sexual behaviour under the influence of alcohol among university students. *Cent Eur J Public Health*, 26(4), 289–297. DOI: 10.21101/cejph.a5195.

Suhányi, L., Gavurová, B., Ivanková, V. & Rigelský, M. (2020). Smoking Behaviour of University Students: a Descriptive Study. *Adiktologie* (20), 57–63. DOI: 10.35198/01-2020-001-0009.

Vrablík, M., Králíková, E. & Češka, R. (2004). Kouření a kardiovaskulární onemocnění se zaměřením na metabolismus lipidů. *Kardiologická revue*, 6(4), 166–169.

Yildiz, D. (2004). Nicotine, its metabolism and an overview of its biological effects. *Toxicon*, 43(6), 619–632. DOI: 10.1016/j.toxicon.2004.01.017.

Autorky:

Ing. Bc. Alena Váchová, Ph.D.

PF UK Praha

Email: alena.vachova@pedf.cuni.cz

Působí na Pedagogické fakultě UK. Odborně se zaměřuje na problematiku výživy a výchovy ke zdraví. Jejím další zaměřením je adiktologie a primární prevence závislosti.

PhDr. Jaroslava Hanušová, Ph.D.

PF UK Praha

Email: jaroslava.hanusova@pedf.cuni.cz

Absolvovala Zdravotně sociální fakultu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (2003 Mgr., 2009 Ph.D.) a obhájila doktorský titul (2010, PhDr.) na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Od roku 2003 se podílí na přípravě budoucích učitelů jako vysokoškolský pedagog na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. Má zkušenosti s prací v sociálních službách, aktuálně se věnuje sociální práci v tísňové péči. Je autorkou řady odborných textů a knih.

Znalosti základních pojmů z hygieny a epidemiologie u posluchačů studujících v programech celoživotního vzdělávání na Pedagogické fakultě UK

Knowledge of Basic Concepts from Hygiene and Epidemiology in Students Studying in Lifelong Learning Programmes at the Faculty of Education Charles University

---

Jaroslava Hanušová, Alena Váchová

Abstrakt

Príspevek informuje o průběžných výsledcích studie, která má za cíl prověřit úroveň vybraných základních znalostí z oblasti hygieny a epidemiologie u studentů na Pedagogické fakultě, Univerzity Karlovy, v programu celoživotního vzdělávání orientovaném na výkon povolání. Dotazníkového šetření se dosud zúčastnilo 500 respondentů. Respondenti vyplňovali dotazník tvořený dvěma částmi, celkem 23 otázkami. První část se zaměřila na vybrané postoje a názory. Druhá část obsahovala didaktický test realizovaný prostřednictvím otevřených otázek. Správných odpovědí na otázky z didaktického testu ve sledovaném období 2020–2022 bylo o 14,9 % více než ve sledovaném období 2017–2019. Autorky článku si uvědomují, že vzhledem k pokračujícímu výzkumu nelze prezentované výzkumné šetření zobecňovat, ale již nyní se domnívají, že v návaznosti na legislativu a epidemiologické studie výskytu infekčních onemocnění, bude nutné konkrétně specifikovat obsah a podmínky realizace programu přípravy budoucích učitelů (absolventů kurzu celoživotního vzdělávání) v oblasti zdravotní gramotnosti na Pedagogické fakultě, Univerzity Karlovy.

Klíčová slova: zdravotní gramotnost, hygiena a epidemiologie, zdraví, prevence, celoživotního vzdělávání, učitelé.

Abstract

The paper informs about the interim results of the study, which aims to verify the level of selected basic knowledge in the field of hygiene and epidemiology among students at the Faculty of Education, Charles University, studying in the Lifelong Learning Programme for the performance of the profession. So far, 500 respondents have participated in the questionnaire survey. Respondents completed a questionnaire consisting of two parts, a total of 23 questions. The first part focused on selected attitudes, opinions and the second part contained a didactic test implemented through open questions. Correct answers from the didactic test in the monitored period 2020–2022 were 14.9% more than in the monitored period 2017–2019. The authors of the article are aware that due to the ongoing research, the presented research survey cannot be generalized, but they already believe that in connection with legislation and epidemiological studies of the incidence of infectious diseases, it will be necessary to specify specifically the content and conditions of the implementation of the program of preparation of future teachers (lifelong learning course graduates) in the field of health literacy at Charles University, Faculty of Education.

Key words: Health Literacy, Hygiene and Epidemiology, Health, Prevention, Lifelong Learning, Teachers.

Úvod

I v 21. století jsou lidé ve vyspělých zemích, tedy i v České republice, stále častěji ohrožováni v důsledku různých infekčních onemocnění, které mohou ohrozit životy, zdraví a způsobit rozsáhlé škody. Odborné studie uvádějí, že na infekční onemocnění umírá 40 % obyvatel chudých zemí, zatímco v zemích bohatých je to pouze 1 % (Zdraví, 2005). Proč tomu tak je? Jistě to souvisí například s ekonomickou situací, s rozvojem medicíny, tedy i s realizací prevence, a to jak na úrovni primární, sekundární, tak i terciální. Společnost (stát) od každého jedince vyžaduje aktivní přístup ke svému zdraví. Souvisí to tedy mimo jiné i s úrovní tzv. zdravotní gramotnosti.

Světová zdravotnická organizace (WHO) definuje zdravotní gramotnost jako „... poznávací a společenské dovednosti, které určují motivaci a schopnost lidí získat, pochopit a využít zdravotní

informace k podpoře svého zdraví“ (WHO, 1998, s. 10). Jiní autoři, např. Zarcadoolas, Pleasant a Greer, definují zdravotní gramotnost jako „...široký okruh dovedností a kompetencí, jež lidé rozvíjejí v průběhu života s cílem získávat, zpracovávat, hodnotit a používat zdravotní informace a koncepty, což jim následně umožňuje poučené rozhodování, omezování zdravotních rizik a zvyšování kvality života“ (Zarcadoolas, Pleasant a Greer, 2006, s. 55).

Současná zdravotní situace ve vyspělých zemích nastoluje otázku, zda stále platí tvrzení, že na infekční onemocnění umírá pouze 1 % obyvatel. Jak tuto statistiku například ovlivnil výskyt pandemie SARS-CoV-2? V České republice se první oficiální případy SARS-CoV-2 (Covid-19) vyskytly v roce 2020. Tedy toto infekční onemocnění provází Českou republiku již třetí rok. Ve veřejném prostoru jsme opakovaně slyšeli základní pojmy používané v hygieně a epidemiologii. Všichni jsme se tak naučili rozumět vybraným pojmům související s hygienou a epidemiologií a změnili jsme úroveň své zdravotní gramotnosti. Zkušenosti ukazují, že dobře informovaný a připravený člověk dokáže reálněji posoudit vzniklou situaci, předcházet vzniku onemocnění a v případě potřeby pomoci nejen sobě, ale i ostatním.

Pokud se podíváme do systému školství, měl by, každý pedagogický pracovník, být schopen ovládat zdravotní gramotnost. To znamená, že by měl umět porozumět a být schopen správně interpretovat popularizační odborné texty, které se zdravím souvisejí a aktivně se podílet na rozvíjení zdravotní gramotnosti, a to nejen ve škole či školských zařízeních.

Autorky článku si tedy položily otázku, pomohla pandemie Covid-19 ke zvýšení zdravotní gramotnosti v oblasti základních pojmů používaných v hygieně a epidemiologii? Jako reprezentativní vzorek si vybraly studenty programu celoživotního vzdělávání na PedF UK.

Metody

Výzkumná studie (2017–2023) má za cíl zjistit, zda a do jaké míry jsou vybraní studenti programu celoživotního vzdělávání na PedF UK zdravotně gramotní v základní terminologii související s hygienou a epidemiologií. Dalším cílem je porozumět případným vzdělávacím nedostatkům a vytvářet odpovídající vzdělávací potřeby. V průběhu realizace výzkumu došlo k pandemii SARS Covid-19 a autorky šetření si daly za cíl i zjistit, zda pandemie Covid-19 měla vliv na zvýšení znalosti vybraných pojmů z hygieny a epidemiologie. Tedy zda znalosti studentů ve sledovaném období 2020-2022 budou dosahovat vyšších (lepších) výsledků než za období

2017–2019. V současné době se výzkumný vzorek skládá z 500 studentů programu celoživotního učení na Pedagogické fakultě UK (absolventy s ukončeným magisterským/inženýrským vzděláním, které odpovídá charakteru některého všeobecně vzdělávacího, odborného, příp. uměleckého předmětu) ve věku do 50 let. V šetření byla použita kvantitativní metoda (dotazník). Respondenti vyplnili dotazník tvořený dvěma částmi, celkem 23 otázkami (dotazník byl v roce 2020 v souvislosti s pandemií Covid-19 rozšířen o dvě otázky, které zjišťovaly souvislost mezi znalostí a proděláním onemocnění Covid-19 přímo u respondenta či jiného blízkého člena rodiny). První část dotazníku se zaměřila na vybrané postoje a názory. Druhá část obsahovala didaktický test realizovaný prostřednictvím otevřených otázek.

Vybrané výsledky didaktického testu dotazníkového šetření

V tomto článku jsou zveřejněny pouze vybrané výsledky průběžného šetření. Tedy vybrané identifikační údaje respondentů a poté vybrané výsledky didaktického testu. Výzkumu se zúčastnilo 500 pedagogických pracovníků, u kterých bylo sledováno pohlaví (tabulka 1), věk (tabulka 2), délka praxe (tabulka 3) a vykonávaná profese (tabulka 4).

Tabulka 1.: Respondenti podle pohlaví

Pohlaví	Počet
Ženy	375 (75 %)
Muži	125 (25 %)
Celkem	500 (100 %)

Tabulka 2.: Respondenti podle věku

Věk	Počet
25 a méně	20 (4,0 %)
26-30	250 (50 %)
31-35	200 (40 %)
36-40	30 (6,0 %)
Celkem	500 (100 %)

Tabulka 3.: Respondenti podle délky pedagogické praxe

Délka pedagogické praxe	Počet
Tento rok jsem začal/a pracovat ve školství	120 (24,0 %)
1 až 3 roky	234 (46,8 %)
3 až 10 let	101 (20,2 %)
Prozatím bez praxe	45 (9,0 %)
Celkem	500 (100 %)

Tabulka 4.: Respondenti podle vykonávané profese

Vykonávaná profese	Počet respondentů
Učitel/ka 1. stupně základní školy	46 (9,2 %)
Učitel/ka 2. stupně základní školy	114 (22,8 %)
Učitel/ka střední školy	295 (59,0 %)
Prozatím nepracuje ve školství	45 (9,0 %)
Celkem	500 (100 %)

Tabulka 5.: Předchozí zkušenost respondentů s výukou zdravotní gramotnosti, základních témat z hygieny a epidemiologie

Předchozí zkušenost s výukou zdravotní gramotnosti, základních témat z hygieny a epidemiologie	Celkem respondentů 2017–2019	Celkem respondentů 2020–2022	Celkem respondentů 2017–2022
Ano	120 (40,0 %)	100 (50,0 %)	220 (44,0 %)
Ne	180 (60,0 %)	100 (50,0 %)	280 (56,0 %)
Celkem	300 (100 %)	200 (100 %)	500 (100 %)

O problematice bylo informováno pouze 44 % účastníků šetření. Výsledky prezentované v tabulce 5 poskytují vhled do edukační reality ve sledované oblasti a nutně vyvolávají otázky. Věnovaly školy plnění úkolů vymezených v příslušných metodických pokynech dostatečnou

pozornost? Jak zařadily problematiku zdravotní gramotnosti do výuky, když si toho studenti nejsou vědomi?

V dalších vybraných položkách didaktického testu byli studenti záměrně vyzváni k volným odpovědím, neboť lze předpokládat, že výběr z nabízených alternativ by snížil výpovědní hodnotu dotazníkového šetření. S ohledem na skutečnost, že dotazník byl distribuován v listinné podobě, nebylo možné zajistit povinnou odpověď na každou otázku, čehož někteří respondenti využili a některé pojmy přeskočili. Tyto odpovědi autorky zařadily do chybných (nesprávných) možností.

Tabulka 6.: Shrnutí vybraných správných odpovědí z didaktického testu dotazníku dle sledovaného období

Základní objasnění pojmů	Počet správných odpovědí ve sledované období 2017-2019	Počet správných odpovědí ve sledovaném období 2020-2022	Počet správných odpovědí ve sledovaném období 2017-2022
Primární prevence	253 z 300 (84,3 %)	181 z 200 (80,5 %)	434 z 500 (86,8 %)
Depistáž	153 z 300 (51,0 %)	115 z 200 (57,5 %)	268 z 500 (53,6 %)
Symptom	215 z 300 (71,7 %)	182 z 200 (91,0 %)	397 z 500 (79,4 %)
Inkubační doba	135 z 300 (45,0 %)	173 z 200 (86,5 %)	308 z 500 (61,6 %)
Patogen	245 z 300 (81,7 %)	164 z 200 (82,0 %)	409 z 500 (81,8 %)
Dezinfekce	248 z 300 (82,7 %)	187 z 200 (93,5 %)	435 z 500 (97 %)
Sterilizace	229 z 300 (76,3 %)	173 z 200 (86,5 %)	402 z 500 (80,4 %)
Očkování	260 z 300 (86,7 %)	194 z 200 (97,0 %)	454 z 500 (90,8 %)
Incidence	210 z 300 (70,0 %)	176 z 200 (88,0 %)	386 z 500 (77,2 %)
Prevalence	206 z 300 (68,7 %)	160 z 200 (80,0 %)	366 z 500 (73,2 %)
Epidemie	198 z 300 (66,0 %)	190 z 200 (95,0 %)	388 z 500 (77,6 %)
Pandemie	200 z 300 (66,7 %)	163 z 200 (81,5 %)	363 z 500 (72,6 %)
Celkem správných odpovědí	2552 z 3600	2058 z 2400	4610 z 6000
Celkem správných odpovědí v %	70,9 %	85,8 %	76,8 %

Volné vyjádření odhalilo, že v některých výrazech studenti stále tápou či si je nesprávně vykládají. Jedná se například o pojmy: inkubační doba, pandemie, depistáž, prevalence. Právě v těchto položkách oslovení respondenti ve sledovaném období (2017–2022) nedosáhli na 75 % správných odpovědí (tabulka 6 – poslední sloupec) stanovených jako minimální hranice požadované zdravotní gramotnosti u našich studentů.

Tabulka 7.: Výsledný rozdíl v % v počtu správných odpovědí mezi sledovanými obdobími

Základní objasnění pojmů	Počet správných odpovědí v % ve sledované období 2017–2019	Počet správných odpovědí v % ve sledovaném období 2020–2022	Výsledek rozdílu v % v počtu správných odpovědí mezi sledovanými obdobími
Primární prevence	84,3 %	80,5 %	- 3,8 %
Depistáž	51,0 %	57,5 %	+ 6,5 %
Symptom	71,7 %	91,0 %	+ 19,3 %
Inkubační doba	45,0 %	86,5 %	+ 41,5 %
Patogen	81,7 %	82,0 %	+ 0,3 %
Dezinfekce	82,7 %	93,5 %	+ 10,8 %
Sterilizace	76,3 %	86,5 %	+ 10,2 %
Očkování	86,7 %	97,0 %	+ 10,3 %
Incidence	70,0 %	88,0 %	+ 18,0 %
Prevalence	68,7 %	80,0 %	+ 11,3 %
Epidemie	66,0 %	95,0 %	+ 29,0 %
Pandemie	66,7 %	81,5 %	+ 14,8 %
Celkem správných odpovědí v %	70,9 %	85,8 %	+ 14,9 %

V druhé etapě šetření se, až na pojem „primární prevence“, počty správných odpovědí od studentů studujících v období pandemie Covid-19 zvýšily (tabulka 7). Je tedy viditelný posun ve znalostech, například respondenti častěji umí správně objasnit pojem: „inkubační doba“ (zvýšení o 41,5 %), „epidemie“ (zvýšení o 29 %), „symptom“ (zvýšení o 19,3 %), „incidence“

(zvýšení o 18 %). Snížila se i četnost výskytu záměn pojmů „incidence“ a „prevalence“, a to konkrétně o 28 %. Správných odpovědí ve sledovaném období 2020–2022 bylo 85,8 %, tedy o 14,9 % více než ve sledovaném období 2017-2019. Při další analýze v prvním sledovaném období zcela správně (tedy zcela bez chyby) odpovědělo na didaktický test u všech výše uvedených pojmů pouze 39,3 % (118 ze 300) respondentů. Ve druhém sledovaném období (2020–2022) 54,5 % (109 ze 200 studentů). Tedy zvýšilo se i zde % znalostí u studentů o 15,2, ale bohužel úroveň znalostí nedosáhla na min. 75 %. „Nejhorší“ studenti dosáhli pouze na celkem 3 správné odpovědi, jednalo se o 3 studenty, a to jak v prvním sledovaném období (3 ze 300-1 %), tak i ve druhém sledovaném období (3 ze 200-1,5 %).

Tabulka 8.: Shrnutí vybraných správných odpovědí z didaktického testu dotazníku dle sledovaného období a působení ve školství

Vybrané základní pojmy z oblasti hygieny a Epidemiologie	Počet správných odpovědí ve sledované období 2017-2019, tedy před pandemií Covid-19		Počet správných odpovědí ve sledovaném období 2020-2022	
	Prozatím ve školství nepracuje	Učitel/ka bez ohledu na jakém typu školy či stupni působí	Prozatím ve školství nepracuje	Učitel/ka bez ohledu na jakém typu školy či stupni působí
Primární prevence	15 z 28	238 ze 272	13 ze 17	168 ze 183
Depistáž	8 z 28	145 ze 272	13 ze 17	102 ze 183
Symptom	10 z 28	205 ze 272	13 ze 17	169 ze 183
Inkubační doba	11 z 28	124 ze 272	14 ze 17	159 ze 183
Patogen	9 z 28	236 ze 272	11 ze 17	153 ze 183
Dezinfekce	15 z 28	233 ze 272	16 ze 17	171 ze 183
Sterilizace	12 z 28	217 ze 272	14 ze 17	159 ze 183
Očkování	14 z 28	246 ze 272	14 ze 17	180 ze 183
Incidence	12 z 28	198 ze 272	13 ze 17	163 ze 183

Prevalence	9 z 28	197 ze 272	11 ze 17	149 ze 183
Epidemie	11 z 28	187 ze 272	14 ze 17	176 ze 183
Pandemie	11 z 28	189 ze 272	15 ze 17	148 ze 183
Celkem správných odpovědí	137 z 336	2415 z 3264	161 ze 204	1897 z 2196
Celkem správných odpovědí v %	40,8 %	74,0 %	78,9 %	86,4 %

Prozatím se autorkám při analýze nepodařilo prokázat souvislost například mezi prací ve školství (tabulka 8) či délkou pedagogické praxe, předchozím studiem a výše uvedenými odpověďmi na znalostní otázky související se zdravotní gramotností, potažmo s vybranými pojmy z oblastí hygieny a epidemiologie. Souvislost mezi pandemií Covid-19 a znalostmi prozatím prokázána byla, ale studie ještě nebyla ukončena. Studenti studující v době pandemie Covid-19 prokázaly o 15,2 % více správných odpovědí než studenti studující v období před pandemií Covid-19 (2017–2019).

Podrobnější komparace dat vzhledem k pokračování výzkumu nebyla prozatím provedena. Výše uvedené šetření bude ukončeno v prosinci 2023. Autorky budou velkou část roku 2023 věnovat právě podrobné analýze a hledání vzájemných souvislostí.

Nicméně již nyní je jasné, že v návaznosti na platnou legislativu v ČR a na další možnosti výskytu infekčních onemocnění bude nutné, na základě výzkumného šetření, specifikovat podmínky realizace programu přípravy učitelů (budoucích i současných) v oblasti zdravotní gramotnosti se zřetelem na ujasnění základních pojmů z hygieny a epidemiologie. Domníváme se, že nelze očekávat od škol a jejich pedagogických pracovníků naplňování povinností v rámci prevence a ochrany zdraví realizovat opatření, která mají minimalizovat možnost vzniku nemoci, úrazu a život ohrožujících situací, pokud tito pracovníci neovládají základní terminologii.

Závěr

Prezentované výzkumné šetření nelze samozřejmě, vzhledem k velikosti vzorku a pokračujícímu šetření, zobecňovat. Autorky jsou přesvědčeny, že je ale třeba brát velmi vážně veškeré náznaky nedostatečné kompetence pedagogických pracovníků v této oblasti, které by

v reálné situaci mohly vést k profesnímu pochybení a následnému ohrožení zdraví, života žáků i personálu škol a školských zařízení.

Autorky vycházejíce z prvních výsledků výše popisovaného šetření dovozují, že v prostředí vymezeným platných zákonným rámcem bude nutné specifikovat podmínky realizace programu přípravy budoucích učitelů v oblasti zdravotní gramotnosti na Pedagogické fakultě, Univerzity Karlovy. Je potřeba, aby došlo k dostatečnému osvojení a zafixování si základních pojmů. Osvojené znalosti, a především dovednosti autorky doporučují ověřovat na modelových situacích týkající se prevence, a to jak primární, tak i sekundární. Při vědomí, že škola má povinnost v rámci prevence zajistit opatření, která mají minimalizovat možnost vzniku onemocnění a život ohrožujících situací, nesmíme rezignovat na zvyšování zdravotní gramotnosti jednotlivých odborných pracovníků ve školství.

Literatura:

Exnerová, V. (2005). *Globální problémy a rozvojová spolupráce: témata, o která se lidé zajímají*. In *Zdraví* (pp. 45–48). Praha: Člověk v tísni.

Hirt, M. & Vorel, F. (2016). *Soudní lékařství*. Praha: Grada Publishing.

WHO (1998). *Health Promotion Glossary*. Geneva: World Health Organisation.

Zarcadoolas, Ch., Pleasant, A. F. & Greer, D. S. (2006). *Advancing Health Literacy. A Framework for Understanding and Action*. San Francisco: Jossey-Bass.

Autorky:

PhDr. Jaroslava Hanušová, Ph.D.

PF UK Praha

Email: jaroslava.hanusova@pedf.cuni.cz

Absolvovala Zdravotně sociální fakultu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (2003 Mgr., 2009 Ph.D.) a obhájila doktorský titul (2010, PhDr.) na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Od roku 2003 se podílí na přípravě budoucích učitelů jako vysokoškolský

pedagog na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. Má zkušenosti s prací v sociálních službách, aktuálně se věnuje sociální práci v tísňové péči. Je autorkou řady odborných textů a knih.

Ing. Bc. Alena Váchová, Ph.D.

PF UK Praha

Email: alena.vachova@pedf.cuni.cz

Působí na Pedagogické fakultě UK. Odborně se zaměřuje na problematiku výživy a výchovy ke zdraví. Jejím další zaměřením je adiktologie a primární prevence závislostí.

Fragments On the Solutions Journalism in the Current Theoretical and Media Discourse

Fragmenty o Solutions Journalism v súčasnom teoretickom a mediálnom diskurze

---

Daša Nováčiková

Abstract

The media sphere is going through various dynamic changes. The way information is communicated and distributed to recipients is changing. Unlike traditional types of media, new and online media that operate in cyberspace have come to the fore. The work of a journalist is demanding in many aspects. A journalist needs to be multiskilled, master many more skills than ever before. We can also look at different possibilities of content processing. If we look at the genre division only in straightforward intentions, a journalist chooses news, analytical or belletristic journalism. In terms of the topics it deals with, it can tend to culture, politics, sports, or entertainment. Nevertheless, nowadays, there is often a situation where a journalist decides to pay attention to social problems. The problems that currently resonate in society have a broad reach. If he deals with these topics not only in a way that criticizes or names them but also tries to find solutions to these problems – then we can talk about a particular direction in journalism – Solutions Journalism. The study offers a brief outline of what we can imagine under Solutions Journalism, how we characterize this direction in journalism and in what ways it can use elements specific to online media.

Keywords: Solutions Journalism, Media, New Media, Online Environment, Communication, Genre, Solution.

Abstrakt

Mediálna sféra prechádza rôznymi dynamickými premenami. Mení sa spôsob komunikácie a distribúcie informácií príjemcom. Na rozdiel od tradičných typov médií sa do popredia dostávajú nové a online médiá, ktoré fungujú v kyberpriestore. Práca žurnalistu je náročná z mnohých hľadísk. Novinár musí byť multiskilled, zvládať a ovládať oveľa viac zručností než kedykoľvek predtým. Rovnako tak môžeme nazerať na rôznorodé spôsoby spracovania obsahu. Ak na žánrové delenie nahliadame len vo veľmi jednoduchých intenciách, novinár má na výber spravodajstvo alebo publicistiku. Z hľadiska tém, ktoré spracúva, môže inklinovať ku kultúre, politike, športu alebo napríklad k zábave. V súčasnosti však často dochádza k situácii, že sa novinár rozhodne všimnúť si spoločenské problémy. Problémy, ktoré aktuálne rezonujú v spoločnosti, majú široký dosah. V prípade, že tieto témy spracuje nielen spôsobom, že ich kritizuje alebo pomenúva, ale sa snaží nachádzať riešenia týchto problémov – vtedy môžeme hovoriť o určitom smere v žurnalistike – o Solutions Journalism. Príspevok ponúka stručný náčrt toho, čo si môžeme pod Solutions Journalism predstaviť, ako tento smer v žurnalistike charakterizujeme a akými spôsobmi môže využívať prvky špecifické pre online médiá.

Kľúčové slová: Solutions Journalism, médiá, nové médiá, online prostredie, žurnalista, komunikácia, žáner, riešenie.

Introduction

Current media offer their recipients a variety of content. As part of the media communication process, the journalist brings a story to his audience based on news principles, possibly transformed into journalistic content and genre form. The unity of the mentioned content and the form of the resulting communication is always essential. In addition, however, it is essential to pursue the goal that the journalist wants to achieve. The goal can be to name the problem and try to point out the possibilities to solve the problem. Then we can talk about Solutions Journalism. Solutions Journalism can use news, opinion genres (journalism), television documentaries, or publish genres typical of online space. Most frequently, it is categorized in the context of Constructive Journalism and its branches: Peace Journalism, Restorative Journalism, Prospective Journalism, Positive Journalism. To some extent, Civic Journalism. Many authors

agree that Solutions Journalism belongs to Constructive Journalism (Aitamurto & Varma, 2018; Lough & McIntyre, 2019). In terms of the principle of defining, “*Solutions Journalism complements and strengthens coverage of problems*” (Solutions Journalism, 2020).

Solutions Journalism as a new approach in journalism

“Solutions journalism is rigorous and compelling reporting about responses to social problems” (Solutions Journalism, 2017).

In addition to answering basic questions, problem-solving texts also answer the “How to” question, which can often be a daunting task. As for the thematic objective, Solutions Journalism mainly responds to societal or social problems.

“Solutions journalism can include reporting on responses that are working, partially working, or not working at all but producing useful insights. We can learn just as much from a failure as a success. The key is to look at the whole picture — the problem and the response. Journalism often stops short of the latter” (Solutions Journalism, 2017).

The journalist actively uses creative procedures that are typical for analytical journalism: analysis, synthesis, induction, deduction, abstraction, concretization, comparison, argumentation, explanation, and generalization (Bartošek & Tušer, 2010). These are essential processes in theoretical thinking in the approach to text creation and construction. The journalist chooses an already existing social problem and summarizes all known facts that he then analyzes and synthesizes.

Solutions Journalism investigates ways and possibilities; it gives examples of working solutions. It also complements the mosaic with answers to how and why – “*how people can deal with problems, what works and why*” (Toleducation, 2021). We consider Solutions Journalism to be a direction that seeks and raises the profile of successful solutions to problems, encourages responsibility in people, and encourages constructive discussion. Every journalist's work, including journalistic work based on solutions, should be based on facts and argumentation. Therefore, Solutions Journalism can also help increase credibility in published content. The Solutions Journalism Network (from 2013) characterizes this approach to content processing as a journalistic direction that meets journalistic standards and adheres to journalistic practices, but its superstructure is that it comes up with solutions to various societal problems (Solutions Journalism

Network, 2021). According to this organization, *“solution-oriented journalism is defined as the high-quality and accurate providing of information on responses to societal challenges — reporting carried out to the highest journalistic standard”* (Bornstein, 2021). Besides that, Solutions Journalism is an attractive and necessary element in journalist education itself. It is a way to take journalism to a new level (Tkáčová, Pavlíková, Jenisová, Maturkanič & Králik, 2021). A way to encourage the audience to respond and, if necessary, to be actively involved in solving the problem. Solutions journalism does not violate the original and functioning rules of journalism. *“It expands, explains, and modernizes them using current technological tools for communication with readers, listeners, viewers. It also relies on data usage, not only looking at the negative trends the data is showing but also looking for a way to improve things for the future. So no, it is not enough to say, ‘it is just honest journalism’. It’s more”* (Boardman In Berger, 2018). It helps journalists communicate about responses to problems as consistently as about the problems themselves.

We can begin from a purely simple premise: the division of journalistic genres into news and opinion genres. If we stay with the news, our primary task is to inform, to provide answers to the essential questions needed to make a basic journalistic report. Nevertheless, if we move towards journalism, the recipient is already interested in the opinion, the evaluation. The journalist can also add commentary elements to the basic facts and information for which the target audience often asks. It is an added value to the text. However, Solutions Journalism brings a new dimension not only to journalistic genres but also to journalism production. It adds value for the author, the problem he solves, and his audience. An audience that can be tired of constantly (just) naming what is wrong, what is harmful. In Solutions Journalism, the level of solutions is also placed above the information, argumentation, evaluation, or investigative level. Instead, journalists offer solutions based on examples, actions that have contributed to or led to concrete results in each area, contributed to visible improvements or started specific processes that can gradually lead to a solution. Based on the analysis, Solutions Journalism focuses on what solutions can be beneficial, and if something does not work, it tries to figure out why, where there are weaknesses, where there is a problem that slows down the process of finding the final solutions. *“Solutions journalism investigates and explains, in a critical and clear-eyed way, how people try to solve widely shared problems. While journalists usually define news as ‘what’s gone wrong,’ solutions journalism tries*

to expand that definition: responses to problems are also newsworthy. By adding rigorous coverage of solutions, journalists can tell the whole story” (Solutions Journalism, 2020).

The journalist who writes texts within Solutions Journalism already assumes a particular reader's awareness of the chosen topic. Of course, it illuminates some problems, the situation, and looks at it from several angles, but importantly, it puts everything in context. Therefore, this type of journalism is perceived by the recipients as trustworthy. Solutions Journalism can also be referred to as “*interpretative reporting, depth reporting, long-form journalism, explanatory reporting, and analytical reporting*” (Forde, 2007: 230 In Fink & Schudson, 2014: 5). When choosing a specific social problem to be addressed by the journalist in the article, several rules should be followed, namely whether this topic appears in the public debate (Tvrdoň, Králik & Kevély, 2021), what awareness prevails about it, as it engages the public and to what extent it infuriates or affects the public. In Solutions Journalism, the work of a journalist is inextricably linked to the field, to practice – for example, to social work (Tvrdoň, Kondrla & Mesárošová, 2021). Therefore, it is optimal to choose a topic or issue already being discussed or appears in the media, but there is a lack of information in the public discussion about how the issue could be addressed or how to eliminate it.

The choice of topic should be such that most of the society sufficiently understands it (Solutions Journalism Network, 2021). In addition to sufficient knowledge of the topic, the proximity factor is also significant. The audience is always interested in close topics, close as possible or topics the recipients already know something about. People want to know the following sequence of events as the event unfolds. The audience is also interested in topics that are close to him. The aspect of proximity is essential in news and opinion genres. Proximity can be understood in several minimum aspects:

- cultural environment,
- social environment,
- political environment,
- an event that transcends the borders of a given state, region,
- geographical proximity of the event,
- the impact of the event on the daily life of the community or the whole nation.

“Using the best available evidence, it delves deep into the how-to’s of problem-solving, often structuring stories as puzzles or mysteries that investigate questions like: What models are having success reducing the dropout rate in public schools? How do they actually work? What are they doing differently than others that are resulting in a better outcome? Another way to remember it is to “tell the WHOLE story”:

- *W – What response does it address?*
- *H – How it works, the “howdunnit”*
- *O – Offers insight*
- *L – Includes limitations*
- *E – Most important, provides evidence of impact”* (Solutions Journalism, 2017).

Academic documents, research or documents provided by various foundations, organizations or groups of innovators can be considered appropriate resources for elaborating topics for Solutions Journalism (Solutions Journalism Network, 2021). Nevertheless, working in a natural environment, honest reporting on fundamental issues is critical. In this, journalists should have the support, and specific competencies, so that they can do their job meticulously and skilfully. Furthermore, considering that, as part of the communication process, journalists will not forget the feedback and feedback that touches or relates to the topic in any way.

Journalists have many possibilities to use specific elements of online media to draw attention to the topics they discuss in their texts. For example, they incorporate multimedia, interactivity, and hyperlinks into their texts. If reporters use multimedia components in their texts makes the texts even more accessible to the media audience, acquainting them with the topic and based on several perspectives that can convey different genres. The reader can thus have specific facts told, contexts that will further expand his awareness of the topic he is currently dealing with, something he is currently reading, or of a topic that affects him in any way and therefore interests him. Multimedia features such as videos, photo galleries, or audio recordings can make the text more dynamic and attractive. Readers are often “reached” for this kind of article, which promises an inevitable revival, not just written text. Infographics are also suitable as an explanatory tool, especially if it is a topic that is difficult to understand in the context. They map the active components and indicate possible connections, or a certain continuity of the process described in the text. Within Solutions Journalism, interactivity is also required as an essential element of target

audience feedback. The reader, viewer, listener, or user provides feedback, which is beneficial. If the feedback is positive, the offered solutions may go further than the journalist initially intended. The text can thus be an inspiration for launching other solutions that follow the original.

“In a time of media apathy, it brings the audience constructive content, inspiration and instructions for approaches that have proven to be socially beneficial and have an impact. In addition to showing that something can be done about the problems, it also confronts the inaction of those responsible” (Toleducation, 2021).

Solutions Journalism can be aptly defined based on four keywords:

- Response – indicates whether the response to the social problem worked and, if not, why it was so,
- Insight – brings lessons and why it is vital for the audience,
- Evidence – effectiveness or deficiency, which is defined based on data and results of qualitative analysis,
- Limitations – puts findings into context and reveals shortcomings (Solutions Journalism, 2021a).

What Makes Solutions Journalism

“Solutions stories don’t celebrate responses to problems, or advocate for specific ones; they cover them, investigating what was done and what the evidence says worked and didn’t work about it, and why. They report on the limitations of a response” (Solutions Journalism, 2020).

If we name the journalistic text Solutions Journalism, it should be clear that this text meets the criteria of Solutions Journalism. *“In addition, when done right, it strengthens audience engagement, restores confidence in the media, and increases reach and revenue”* (Toleducation, 2021). Solutions Journalism is perceived by many authors as part of the constructive journalism that appeared in the digital media in the 2010s (From & Kristensen, 2018). According to Bro, *“constructive journalism is no new term and that its inherent principles share similarities with other well-known movements in the history of journalism”* (Bro, 2018: 504). Constructive journalism uses elements of positive psychology. In this way of writing, journalists are responsible for the impact of their reports on recipients, whether individuals or society (McIntyre, 2019). Both

Constructive Journalism and Solutions Journalism adhere to basic journalistic principles and are required to have a broader societal impact.

Boardman, one of the chairmen of the Solutions Journalism Network, says that if we bring the recipients stories that provide solutions, spend more time with them, and share them much more permanently. It follows us that topics that come to the surface in this way are often the subject of debate. To some extent, they can influence the audience. *“So, a much more lasting, intimate, and meaningful relationship develops with the story, and ultimately with the journalist and the medium itself”* (Boardman In Svobodová, 2018). The article and the topic live longer then, and there is also a precondition for further continuity, whether it concerns the topic under discussion or finding other possible solutions or their variations. Petrovič, Murgaš and Králik support the thesis that the work of a journalist opens space for him to address topics on the margins of social interest or topics within which it is essential to find or offer solutions. The COVID-19 pandemic has also highlighted the importance of the quality of journalistic content processing solutions in new and unusual situations (Petrovič, Murgaš & Králik, 2021). *“Done well, solutions stories provide valuable insights that help communities with the difficult work of tackling problems like homelessness or climate change, skyrocketing housing prices or low voter turnout. We also know from research that solutions stories can change the tone of public discourse, making it less divisive and more constructive. By revealing what has worked, such stories have led to meaningful change”* (Solutions Journalism, 2020).

Solutions Journalism is viewed not only positively; this approach is not always accepted. So, we can also meet with a critical look at journalism, which offers solutions. The argument is that solutions to societal problems do not belong to the portfolio of journalists’ competencies. Critics fear it could be a defense of specific interests or public relations (Bornstein, 2021). On the other hand, there are those professionals who support this approach. They support the thesis that after confronting their audiences with information about conflicts, the media should also provide them with ways to participate in resolving them (McIntyre, 2019). Solutions Journalism and its implementation are supported by various organizations, e. g. Solutions Journalism Network, TOL Education, Transitions, Memo 98 in Slovak republic help journalists adopt this creative approach and thus create in-depth journalism focused on solutions. They organize the trainings of journalists but also support teachers in knowing how to bring Solutions Journalism closer to journalism students. *“The Solutions Journalism Network is leading a global shift in journalism, focused on*

what the news misses most often: how people are trying to solve problems and what we can learn from their successes or failures” (Solutions Journalism, 2021b).

Conclusion

We should not look at Solutions Journalism as just positive news. Instead, we should see this as a shift in journalism, as an extension of investigative journalism. We must look at Solutions Journalism as journalism that does not just point out problems and thus assumes that they will probably be solved. On the contrary, it is crucial to find solutions to as many problems as it is possible. Furthermore, it is positive that journalism can be one of the essential factors that can help to solve problems. Thus, journalists should continue to strive for journalism that, despite everything, adheres to the basic principles of the journalistic methodology, remains truthful, honest and of good quality. Thanks to Solutions Journalism, journalism can be more accurate, complete and, ultimately, more useful.

Literature:

Aitamurto, T. & Varma, A. (2018). The Constructive Role of Journalism. Contentious metadiscourse on constructive journalism and solutions journalism. *Journalism Practice*, 12(6), 695–713.

Bartošek, J. & Tušer, A. (2010). Teoreticko-praktické východiská mediálnej tvorby. In *Praktikum mediálnej tvorby* (pp. 9–56). Bratislava: Eurokódex.

Boardman, D. In Berger, V. (2018). Lidé jako Zeman nedůvěru v novináře nezavinili, jen ji umí dobře využívat, říká propagátor nového stylu žurnalistiky. In *HlídacíPes.org*. [online]. Retrieved from: <https://hlidacipes.org/lide-jako-zeman-neduveru-v-novinare-nezavinili-jen-ji-umi-dobre-vyuzivat-rika-propagator-noveho-stylu-zurnalistiky/>

Boardman, D. In Svobodová, L. (2018). Novináři mění svět. „Solutions journalism není aktivismus, ale hledání cest k řešení problémů,“ říká děkan. In *iRozhlas*. [online]. Retrieved from: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/solution-journalism-dobra-vule-novinari_1806041315_dp

- Bornstein, D.** (2021). Basic Toolkit Introduction. In *LearningLab*. [online]. Retrieved from: <https://learninglab.solutionsjournalism.org/cs/courses/basic-toolkit/introduction/welcome>
- Bro, P.** (2018). Constructive journalism: Proponents, precedents, and principles. *Journalism*, 20(6), 504–519.
- Fink, K. & Schudson, M.** (2014). The rise of contextual journalism, 1950s–2000s. *Journalism*, 15(1), 3–20.
- From, U. & Kristensen, N.N.** (2018). Rethinking Constructive Journalism by Means of Service Journalism. In *Journalism Practice*. 12(6), 1–16.
- Lough, K.** (2018). Journalist’s perceptions of solutions journalism and its place in the field. In *International symposium on online journalism*. 8(1), 33–52.
- McIntyre, K.** (2019). Constructive Journalism: The Effects of Positive Emotions and Solution Information In *News Stories*. Chapel Hill, NC: University of North Carolina. [online]. Retrieved from: <https://doi.org/10.17615/g6sg-8p47>
- McIntyre, K. E. & Lough, K.** (2019). Toward a clearer conceptualization and operationalization of solutions journalism. *Journalism*, 22(6), 1558–1573.
- Petrovič, F., Murgaš, F. & Králik, R.** (2021). Happiness in Czechia during the COVID-19. *Sustainability*, 13(19), 1–17.
- Solutions Journalism.** (2020). *Solutions Journalism: What is it and why should I care?* [online]. Retrieved from: <https://thewholestory.solutionsjournalism.org/solutions-journalism-what-is-it-and-why-should-i-care-e5acd0ab5332>
- Solutions Journalism.** (2021a). *What is Solution Journalism?* [online]. Retrieved from: <https://www.solutionsjournalism.org/>
- Solutions Journalism.** (2021b). *Transforming news is critical to building a more and sustainable world.* [online]. Retrieved from: <https://www.solutionsjournalism.org/>
- Solutions Journalism.** (2017). What is Solutions Journalism? These four ingredients are all it takes. In *Solutions Journalism Network*. [online]. Retrieved from: <https://medium.com/@soljourno/what-is-solutions-journalism-c050147bb1eb>

Solutions Journalism Network. (2021). *Mission.* [online]. Retrieved from: <https://www.solutionsjournalism.org/about>

Tkáčová, H., Pavlíková, M., Jenisová, Z., Maturkanič, P. & Králik, R. (2021). Social Media and Students' Wellbeing: An Empirical Analysis during the Covid-19 Pandemic. *Sustainability*, 13(18), 1–19.

Toleducation. (2021). *Co je Solutions Journalism.* [online]. Retrieved from: <https://toleducation.org/solutions-journalism/cs/co-je-sj/>

Tvrdoň, M., Kondrla, P. & Mesárošová, L. (2021). Social work as a tool for anomie correction on second stage of primary school. *Ad Alta*, 11(1), 353–357.

Tvrdoň, M., Králik, R. & Kevély, D. (2021). Behavioural disorders in children and their classification. *Aplikovaná psychologie/Applied Psychology*, 6(10), 838–855.

Author:

PhDr. Daša Nováčiková, PhD.

KŽ, FF, UKF Nitra

Email: dnovacikova@ukf.sk

After her graduation in Slovak Language and Literature, English Language and Literature, Translation and Journalism (1999, 2000) at the Faculty of Arts, Constantine the Philosopher in Nitra, she received her doctorate in Journalism (PhDr.), and she vindicated her dissertation (PhD.) in the field of Theory and History of Slovak Literature. Since 2001 she has been continuously working as an assistant professor at the Department of Journalism, Faculty of Arts, Constantine the Philosopher University in Nitra. Within her framework of scientific research and pedagogical activities, she has been dealing mainly with the issue of journalistic genres, the new media environment, their specific thematic presentation in cyberspace, and their social and cultural overlap.

Recenze

Review

Recenzent: doc. ThDr. Patrik Maturkanič, PhD.

Autor/Název: *Michal Podzimek*

BŮH VE ŠKOLE

Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2021, 371 stran, ISBN 978-80-7465-498-5.

Zda se dnes školou povinní žáci dozvědí o tom, co jsou transcendentní hodnoty a jejich praxe, záleží často výhradně na přítomnosti duchovně/duševně smýšlejících učitelů a učitelek. O nich, o jejich duchovním přístupu, o tom, co mají, mohou či naopak nesmějí do české sekulární školy vnášet, nebo hledat alespoň částečnou odpověď na otázku jaká psychosociální forma je dnes užitečná, či naopak již nebezpečná potřebám a tužbám současně pozdně moderního světa hovoří předložená kniha dr. Michala Podzimka.

Chceme na tomto místě vyzvednout jeho patnáctiletou působnost v roli akademicko-pedagogického pracovníka liberecké univerzity, ale také jeho úzké propojení s mnoha učiteli fakultních a spolupracujících veřejných základních škol, a to v sekularizovaných oblastech Semilská, Jablonecká, Liberecká a Českolipska. Z toho lze vyčíst, že předložená publikace v sobě nezahrnuje “jen“ poznatky teoretického uvažování, ale vychází především z bohaté autorovi praxe.

Předložená kniha zahrnuje v sobě čtyři organicky na sebe navazující kapitoly, které se věnují tématům, jako je například sekulární škola a analýza principů sekulárního paradigmatu, sekulární humanismus, postavení křesťanského učitele, pohled pojímaný mezi žákem, učitelem a výukovým obsahem, obracejícím svůj pohled k tzv. výchovně-vzdělávacím cílům a v neposlední řadě na obsahovou analýzu očekávaných výstupů. V této logicky etablované struktuře chceme vyzdvihnout především sociologický výzkum, bez kterého by nebylo možné dojít k relevantním závěrům předložené vědecké práce. Jedná se o kvantitativní (sběr dat skrze dotazníkové šetření oslovených učitelů Libereckého kraje), ale také kvalitativní výzkum (deduktivní metoda schématu: teorie-hypotézy-pozorování-přijaté/zamítnuté hypotézy). Samotný výzkum zjišťoval, do jaké míry

jsou křesťanští učitelé na sekulárních školách identifikováni s ortodoxií své církve. Předložená hypotéza na základě předběžného šetření předpokládala, že tito respondenti se již z větší části k oficiálnímu církevnímu učení nehlásí. Po poctivém zpracování dat autor došel k závěru, že hypotéza byla prokázána z provedeného sociologického šetření, kterým bylo zjištěno, že křesťanští učitelé učící v Libereckém kraji v sekulárních školách všech stupňů sdílejí oficiální učení magisteria (v případě nekatolíků jejich církve) ze 46,37 %. Za důležitý lze považovat fakt, že v tomto již zmíněném pedagogickém teritoriu, pracuje na všech stupních škol 42 učitelů, kteří jsou ochotni se ke křesťanství veřejně přihlásit. Jedná se o zanedbatelnou minoritu o velikosti cca 0,3 % všech učitelů v Libereckém kraji. Vzhledem k zanedbatelnému procentu praktických křesťanů v kraji (jedná se o méně nežli 0,1 % obyvatel) se víra zúčastněných respondentů nemůže fakticky odvolávat na tradici nějaké širší religiózní society, protože ta, ze slov autora studie, objektivně neexistuje.

Dále konstatujeme, že struktura práce je důsledně vyvážená bohatě zastoupeným poznámkovým, obrázkovým a tabulkovým aparátem, jmenným rejstříkem, ale především již zmíněným sociologickým výzkumem, který hodnotím velmi kladně. Po formální stránce kniha splňuje všechny požadavky renomovaného díla. V práci se nenachází žádný věcný omyl. V této souvislosti monografii dr. Podzimka doporučuji, aby byla zastoupená v knihovně VŠAPs nejen pro vědecké účely, ale také k dispozici širší veřejnosti, zvláště těm, kteří zastávají, nebo se chystají zastávat roli pedagogického pracovníka. Zvláště pro ně patří tato závěrečná a bez pochyby poučná slova:

„Profil jakéhokoliv učitele, který chce ve svých žácích rozvíjet lidství, musí vycházet především z jeho širokého obsahového a interdisciplinárního záběru. Učitel tedy pracuje nikoliv s jednou, ale s mnoha vědeckými perspektivami (humanitními i přírodovědeckými), jejichž výsledky má umět cíleně syntetizovat a pro své žáky pak didakticky transformovat. Cílem výchovy žáka k plnosti lidství není pouze předávat vědomosti, znalosti a z nich plynoucí dovednosti, ale především ukazovat na hodnoty a z nich plynoucí postoje. Učitel má svoji životní praxí žakovou osobnost spoluutvářet, a z tohoto důvodu musí být proto především vyzrálou osobností, být vzorem lidství“ (Podzimek, 2021, s. 250).

Recenzent: Mgr. Tereza Lepešková

Autor/Název: *Jan Lepeška*

INTERKULTURALITA V ČESKÝCH DĚJINÁCH

Terezín: VŠAPs, 2022, 194 stran, ISBN 978-80-87871-17-1.

Příručka „Interkulturalita v českých dějinách“ pojednává o vývoji českých dějin od doby Sámovy říše až po rozpad Československa. Nezabývá se interkulturalitou jako fenoménem takovým, ale její praxí v poznávání českých dějin ukrajinskými občany. Jako hlavní přínos díla lze hodnotit snahu autora o co největší jazykové zjednodušení textu, avšak se zachováním srozumitelnosti odborného výkladu. K tomuto účelu v příručce uvádí, kromě zjednodušeného výkladu v českém jazyce, i překlad všech kapitol do ukrajinštiny. Čtenář má tak možnost studovat informace v českém jazyce a zároveň si příslušné pasáže hned kontrolovat v jazyce mateřském. Velmi nápomocné může být při studiu textu i jeho zrcadlové rozložení na stránkách jak v češtině, tak v ukrajinštině. Nejdůležitější pasáže kapitol jsou zvýrazněny tučným písmem a slouží jako výtah nejpodstatnějších informací. Pro ověření pochopení obsahu každé kapitoly jsou na jejím konci zařazeny většinou tři až čtyři stručné opakovací otázky.

Uvedená použitá a doporučená literatura na konci publikace čtenáři umožňuje hlouběji proniknout do tématu, a to zejména díky použitým zdrojům odborných vysokoškolských textů určených pro zahraničního čtenáře zajímajícího se o vývoj dějin Evropy (Lepeška, J. Dějiny novověku pro zahraniční studenty, Karolinum, 2020; Křivánek, D. Moderní dějiny politické I. II., Karolinum 2016, 2017; Ostmejerová, Z. Dějiny středověku pro zahraniční studenty, Karolinum, 1995).

Příručku tak mohou využít všichni ti, kteří se teprve seznamují se základními informacemi z českých dějin. Text není primárně určen pro českého čtenáře. Obsah uvedených informací se pohybuje v českém školství na hranici základního a středoškolského učiva, ale pro zahraničního zájemce může být důležitý jako základní literatura pro rychlou orientaci či také například pro přípravu k dílčím částem zkoušky z českých reálií (u Zkoušky z jazyka a reálií pro účely udělování státního občanství ČR) nebo pro studijní účely v oblasti českých dějin na základních nebo středních českých školách. Nabyté poznatky lze využít i jako základ pro všeobecný přehled k přijímacím zkouškám na vysoké školy pro obory mimo oblast oboru historie, kde jsou nároky

na uchazeče výrazně vyšší. Publikace je sice určena podle názvu (i obsahu psaného v ukrajinštině) pro čtenáře z Ukrajiny, avšak díky zjednodušenému českému textu jej mohou využít i cizinci z dalších zemí s úrovní jazykové znalosti odpovídající alespoň B1. Závěrem lze ocenit i snahu autora o zpřístupnění informací k českým dějinám v době celosvětově napjaté politické situace, a zvláště těžké životní situace migrantů z Ukrajiny.

APLIKOVANÁ PSYCHOLOGIE/ APPLIED PSYCHOLOGY

Vydává Vysoká škola aplikované psychologie, s.r.o.

Karlštejnská 30, 158 00 Praha 5

Příjem objednávek na tel.: 739 366 175

e-mail: info@vsaps.cz

Cena jednoho výtisku je 80,- Kč nebo 3 €

Vychází 2 x ročně

© Vysoká škola aplikované psychologie

Číslo vyšlo v srpnu 2022